

Boungbi:

Sendagui na may-ngo kodro

Gbako so a bata nde ti Dzanga-Sangha

Republique Centrafricaine

31 Juillet - Aout 1997

Rebecca Hardin Dr. Melissa Remis

Boungbi :

Sendagui na May- ngo Kodro

(**Gbako so a bata nde ti Dzanga-Sangha**)

Republique Centrafricaine

31 juillet - 2 aout 1997

A zo so a leke boungbi so ayeke:

Rebecca HARDIN (PH.D.Candidate)

Yale University
Department of Anthropology
51 Hillhouse Avenue
New Haven, CT 06511
Tel: 203 865 7611
Fax: 203 432 3669
E-mail: rebecca.hardin@yale.edu

Dr. Melissa REMIS
Purdue University
Department of Sociology and Anthropology
West Lafayette, IN 47907-1365
Tel: 765 496 1514
Fax: 765 496 1476
E-mail : remism@sri.soc.purdue.edu

Zo so a sou peko ti mbeti so na yanga ti sango ayeke:

Z A N A Henri
Chercheur Independant, c/o
Projet Dzanga-Sangha,
Bayanga

Tondo so afa peko ti mbeni boungbi so a ba guigui na Bayanga, kodro so ayeke na mbague ti do ti sesse ti be Africa (R.C.A) na ndangba lango ti nze ti Juillet 1997. Na gboungo li na ndo ti a tene so koue a siguigui na ya ti boungbi so, a tene ti ya ni agoue legue oko na gboungo li na tongo nda ti boungbi ni. Biani boungbi so alingbi ti ba fade guigui pepe tonga na World Wide Fund for Nature-US na gouvernement ti kodro ti be africa a mou maboko pepe. A kodro so a mou maboko ngangou na tongo nda ti boungbi so nga na kongo nda ni, tonga so i ye ti gonda ndo so nzoni be ti ala ti fa mbilimbili “moungo maboko”ti a wa kode koua na legue ti sendagui, batango ye, ouala may-ngo kodro.

Biani a kodro ousse so a ye ti mou maboko na ndo ti li ti tene ota so na a wa tokoua ti a kete kodoro so assala koua na ya ti a projet nde nde, na a kodro nde nde nga. A tissa ala na boungbi so ti ga ti fa tene ti be ti ala na ti manda na guingo ndara, kode ti bata ngo a mossoro ti gbako ti Dzanga-Sangha.

Na bango ndo na ndo ti boungbi so, a tene ti ya ni a louti ngangou na ya ti kodro so aye ti douti na li ti amba ti lo koue so ayeke na kati kati ti lo, so ala nga ayeke na mara kpale tonga na lo. A nzoni ndangba tene ti ya ti mbeti so a fa tene na ndo ti gba ti a ounda ouala tene nde nde so a zo afa na ya ti boungbi so. Kota tene ni a fa pendere legue ti kekereke na ndo ti bata ngo ye na may-ngo kodoro, ouala guingo ye na ndo ti ye so koue a ngoro i na a zo, ouala a zo ti kodro nga na ala so aga gango...

Ti mbilimbili ni, nda ti boungbi ti i so ayeke ousse:

- * Gboungo li na ndo ti koussala ti sendagui, so lo yeke tongana legue ti may-ngo kodoro na ya ti a kati kati ti a ndo so a bata nde na ya ti kodro ota ti Sangha (Cameroun, Congo, Republique Centrafricaine).
- * Leke ngo kete boungbi ti songo ti a zo vouko so ayeke awa guingo senda ye ouala ala ti kota da mbeti, ouala ala ti kete kodro, ouala ala so a sala koua nde nde na legue ti bata ngo a gbako. Kete boungbi so ayeke may gui na legue ti songo na a awa guingo senda ye ti a kodro ouande na ya ti a nze ouala a ngou so ayeke ga.

Houngo ti a zo so koue a tissa ala na boungbi so alingbi bale okou (50), ala ga na iri ti a boungbi nde nde (i ba limo ti ya ti boukou so). Tonga so i mou singuila mingui na awa koua ti Doli Lodge so ala leke ndo pendere teti nzoni tamboula ti boungbi so. Ala sala ngangou ti bata ya ti i, ata so nguinsa ti i a hou mingui pepe ti lingbi na ala so koue aga na popo ti ala so i tissa ala. Songo ti i na ala a lingbi na mbeni mandango mbeti ti fa nzoni yambango a wande, nga na ngobo ti koussala na ya ti projet ti batango gbako.

I hounda na a zo so ayeke diko kete boukou so ti zi le na ndo ti a tene ti ya ni, ata a tene ni ayeke fini tene oula ngbene tene. Ngangou ye ni ayeke bango ndo nde nde na ndo ti ye so i iri sendagui. I ba na ya ti a tene oko oko ti a wa tokoua ti Bayanga a dema ti ala na legue so ala wara pepe, ouala ala inga pepe nda ti guingo ye nde nde na ya ti kodro ti ala, ouala na legue ti gne si guingo ye so a lingbi ti may kodoro.

Na legue ti atene ti a wa tokoua ti Bayanga i hinga nzoni na pendere ti gbako so i lingbi ti leke a kode ti guingo a ye. Tene so ayeke nzoni mingui teti a wagame ti kekereke so aye ti bata mossoro ti ala, legue oko na a zo ti Bayanga so ayeke na nzala ti manda na ti hinga ye ti ala.

A wa guingo senda ye ti Bayanga afa nga nguia ti be ti ala na legue ti ye so ala manda, na ngangou so ala yeke na ni ti sala koua ti guingo senda ye. Tonga so boungbi so ayeke nzoni ngoe ti ala ti tingbi na ambeni a wa tokoua ti a projet nde nde ti hinga ngangou koua so ala yeke sala nga na kodoro ti ala ka.

Na ndangba ti boungbi ni, a wa tokoua nde nde akiri na a nzoni hinga ngo ye. A wa guingo senda ye ti ya ti gbako ti Dzanga-Sangha , Nouabale Ndoki na Lobeke a kiri nga na nzoni hinga ngo ye na legue ti a koua ti guingo ye na ya ti a kodoro ota so. Ka ti ala ti Bayanga, gne la ala ngba na ni ?

A zo ti Bayanga so aga na ya ti boungbi so afa nzoni be ti ala, ata nguinza na ndara ti i so ayeke kete. Ambeni mingui so a yamba i na ya ti sewa ti ala, i ye ti sala be nzoni na ala na legue ti mbeti so. I dabe ti, i mbeti so ayeke iri ala ti gbou li la koue na gbe ti a da ti ala nde nde ouala na ya ti a boungbi nde nde, teti i hinga biani ayeke na a ndo so si nzoni ouala sioni tene ti batango mossoro ti kekereke a yeke ba guigui. Ti i, ye so i yeke mou na ala ayeke gui kode ti kangbi hinga ngo ndo na popo ti a kodoro, a ndara, na a zo so koue aye ti bata a gbako teti kekereke.

Rebecca HARDIN na Melissa REMIS, Decembre 1997

Table des Matieres

(Iri ti a zo so a ga na ya ti boungbi).....	6
kota tene ti hounda.....	7
A kota guere ti tene ni.....	7

Zingo yanga ti boungbi

Tene ti wa tokoua ti Mr TOUAZOUMBONA, kota commanda ti Sangha Mbaere.....	8
--	---

I. Ta pande ti manda ngo mbeti na ndo ti gbako ti Dzanga Sangha

I.1 A bi-be ti a zo ti kodro

1) M. NDINGA, mokonzi gbata ti Yobe-Sangha: Songo na popo ti a zo ti kodro ti Bayanga na a wa senda guingoye.....	9
2) M. YANGUILOMO, wa kouassou ti boungbi ti CDB na Bayanga: Fango a peko ti guingo a ye na a zo ti Bayanga: koussala ti CDB.....	9
3) M. YANKOISSE, commanda mokonzi ti Gendarmerie: A bi-be na ndo ti a koua ti sendagui nga na tene ti bata ngo a ndia ti ya ti parc ti Dzanga-Sangha.....	10
4) M. MBAYA, kota mokonzi ti da mbeti ti Bayanga: Moungo maboko ti a wa guingo senda ye na ya fango mbeti.....	10
5) M. SAMBO, wa fango mbeti na a BaAka: Koussala ti sendagui na ya nzoni douti nga na fango mbeti na a BaAka.....	11

I.2 Kangbingo a hinga ngo ye nde nde na ya ti a ndo koua ti a sendagui

6) Mme. HARDIN, Yale University: Mandango ye na ndo ti tourisme.....	12
7) M. ADAMSON, wa koua ti seni na RDS: Koua ti hounda ngo a zo na ndo ti a koussala ti tourisme na popo ti a BaAka.....	13
8) M. ZANA, wa guingo senda ye: A guere ti a mbae ti mandango ye na ndo ti tourisme....	
9) M. DIMALI, wa koua ti seni na RDS: Mandango koussala na sendagui.....	14
10) Dr. REMIS, Purdue University: Ndourou mandango mbeti na ndo ti a nguile ti Bai Hokou.....	15
11) M. NDOLOGBE, wa guingo senda / wa fango yaka: koussala ti mbi ti phenologie...15	
12) M. WONGA (na M. MOKEDI), wa guingo senda ye- wa fango lengue: Tamboula ngo na peko ti a nguile.....	16
13) Mme BASSANGAO, Universite ti Bangui: fango peko ti a tene ni.....	16

I.3 Kangbi ngo a mossoro, ti kodro ti Bayanga

14) M. NGATOUA, mokonzi ti ndo koua: Projet Dzanga-Sangha.....	17
--	----

- 15) M. MPAGO, kete mokonzi ti a zo ti koua: Sylvicole ti Bayanga.....18
 16) M. BOGBEYATE, wa koua: Doli Lodge, ndo koua ti tourisme na Bayanga.22

A Fini tene na ya ti sendagui na ya ti a kodro

II.1 Sendagui na ndo ti a ye so angoro i

- 17) Dr BOCIAN, wa guingo senda ye:Mandango ye na ndo ti a nguile ti gbako ti Mondika, na ya katikati ti Ndoki.....24
 18) M. DAKOSON, wa guingo senda ye/wa fango yaka: Fa ngo guere ti koussala na a zo ti koua nga na koua ti boungbi na ya ti Projet Mondika.....25

II.2 Sendagui na ndo ti a ye so angoro a zo

- 19) Mme KRETSINGER, wa guingo senda ye na M. NGONGO, ndo koua ti seni PDS: A guingo ye na ngbo koussala ti seni ti a BaAka ti Dzanga Sangha.....25
 20) M. MOGBA, Universite ti Bangui, boungbi ti MARP: Mandango mbeti na ndo ti gango ti a zo mingui na Dzanga-Sangha26

II.3 A boungbi ti guingo ye na ti batango ye

- 21) M. KPANOU, boungbi ti sendagui, PDS: Fango peko ti mandango ye ti boungbi ti Mongambe na ndo ti a nguile29
 22) M. OTTO, M. MBEA, M. GODOBO, boungbi ti sendagui, PDS, Projet Mongambe: ngobo ti souroungo kete legue na ti mandango ye na ndo ti a gnama29

III. Gui ngo legue teti kekereke

III.1 Sendagui na ya ti kete kodro, kota kodro, nga na ndo ti sesse ti a kodro ota so

III.2 Ngobo ti sendagui na ya ti a kodro ota

- 23) M. BLOM, wa moungo wango na PDS: Boungbi ti gboungoli na ndo ti sendagui.30
 Patara na hounda na ndo ti tene III.....30

IV. Ndangba a tene na a commande.

IV. 1 gboungoli na ndo ti ta pande ti Bayanga

- Remis na Hardin: Patara na ndo ti a peko ti a mbeti so koue.....31
 popo ti a mossoro so a fouta na a wa koua: A boungbi ti sendagui na popo ti a ndo koua so a mou mossoro na ya ti kodro ti Bayanga (Na dollars US wala na FCFA)33

IV.2 A commande (recommandations)

- 3) Tene ti songo na popo ti a kodro zo vouko: I zia kozo ndo na tene ti sendagui.....34

2) Lekengo songo na popo ti a kodro ota so nga na a lango ti koussala.....	36
1) Kangbingo a peko ti atene ti sendagui (na ya ti kete kodro, kota kodro nga na ndo ti sesse koue ti a kodro ota so).....	38
A singuila.....	39

Mbeti na ndo ti konongo ti tondo so

I zia ndo so tene koue ti a wa tokoua so i tissa ala na ya ti boungbi so. Ti ambeni so a ba a guere ti a mbeti ti ala koue pepe, ake teti so i wara ni nga koue pepe, ata so i sigui na a kozo guere ti tondo so a sala lango mingui awe.

Ngangou ni ayeke gui a kota tene so a sigui na tango ti boungbi so. Biani i sala ngangou ti fa guere ti tene ti a zo koue, i gbou guere ti ala mingui teti tongana a ye a manque, a yeke ngbanga ti so mbi Rebecca mbi yeke fade na ambeni koussala mingui nga so ahon ndo ti mbi. Mbi ye ti fa ndo so sounou doctorat ti mbi nga na lekengo guere ti mbeni boungbi na Universite ti mbi na Yale.

I yeke tara ti sou tondo so na yanga ti moundjou anglais nga na sango na ngou ti 1998. Fade tondo so ayeke mou maboko ngangou mingui na a wa fango kode ti nda ti boungbi ni na a zo ti kodro, na a wa mossoro ti kodro ota so, nga na ala ti kodro wande so ayeke ba legue ti batango a tene ouala gbako.

Ala so i tissa ala na ya ti boungbi ti planification (i gbou guere ti ala mingui tonga na i guirissa ambeni a zo ouala ambeni guere ti mbeti ni, teti i yeke la ni mingui).

M. ACHILLE, Commissaire ti Police ti Bayanga
M. ALLIER, Divisionnaire ti ngou na gbako, Nola
M. BABON, wa kay ngo kobela, PDS
M. BANGUE, wa fango mbeti na tene ti Nzapa
M. BALIGUINI, “Geosynergie”, Universite ti Bangui
M. BANYOMBO, “Geosynergie”, Universite ti Bangui
Mme. BRNCIK, boungbi ti sendagui, Mondika
M. FEIZOURE, wa mandango mbeti (Montpellier, France)
M. HOLMAN, boungbi ti sendagui, Mondika
M. ISSAKA, CDB ti Bayanga
M. KAGBE, Mbeti -sango le Petit Observateur Centrafricain
M. LIBANGA, Kota mokonzi ti fango mbeti
M. MANGUI, wa gossinga, Radio Rural, Berberati
M. MARASSE, Conservateur PDS

M. MOKEDI, boungbi ti sendagui, Mondika
M. MVALE, Kota mokonzi ti koua na ndo koua ti ngou na gbako, Bangui
M. OERTLE, wa moungo wango, PDS/LUSO
Mme RENNEN, wa kode koua ti fango yaka, PDS/LUSO
M. RUBENS, Mokonzi ti koua na ndo koua ti ngou na gbako, Bangui
M. SALLE, Ndo koua ti Plan, Bangui
Mme SHAH, boungbi ti sendagui, Mondika
M. YANDJI, PAF, Salo

KOTA HOUNDA TI BOUNGBI SO

Kodro ti be-Africa legue oko na ambeni kodro so a bata a mara ti gnama, keke nde nde, a leke ngobo ti batango a ye so koue a ngoro lo. Ngobo ti koua so ayeke da biani ata so a ndo koua ti may-ngo sendagui nde nde na legue ti batango mossoro nde nde ayeke mingui pepe. A molengue ti kodro so a iri ala ti bata mossoro so akiri a zia na sesse mbeni ngobo ti may-ngo mossoro so a lingbi ti sala sioni na a mossoro ni. Nda ni la i gbou li ti zia na sesse mbeni guere ti koussala ti songo na popo ti a zo na a gnama teti a kodro ti be-africa (e.g. Saterson, 1990; Cracraft, 1995).

Fade so gui a wande si a gbou li nga a gui ye na ndo ti a gnama ti gbako ahon a molengue ti kodro. So a mou legue pepe na be-Africa ti bata a mossoro ti lo mbilimbili pepe. Na mbague a wande so alingbi ti mou maboko mingui pepe na legue ti ngangou guingo ye, may-ngo kodro ouala batango mossoro ti Be-Africa teti a gba ti koussala so a iri ala na kodro ti ala a ye nde nde so assi na ya ti a kodro na ya ti a ngou so ahon. Ni la moungo maboko ti a wande na a molengue ti kodro a sala si la koue i douti gui ndoulou na ala ahon ti tene i douti nde (Diawara, 1997).

Ata a kpale mingui so assi, a ndo koua ti sendagui angba lakoue ti sala koua ti ala na ya ti a kete kodro
Na ya ti a kodro so ayeke na kati kati ti ambeni, tamboula ngo na legue ti guingo ye ayeke sengue, a sala si a zo awara peko ti a ye mingui so ala yeke gui (Little et al. 1989; Guey na Shoonmaker Freudenberg, 1991; Rabinowitz, 1993; White, 1997). Mara ti a koussala tonga so alingbi a ba peko ni na a mou maboko mingui na ni, legue oko na kode ti may-ngo ti azo ouala ti a mossoro nga; gui tongana a ye ni koue aga na kpale mingui pepe, ouala a poussou gango ti a zo mingui pepe na ya ti kodro. Boungbi ngo a ngangou na nzoni inga ngo aye so koue a lingbi ti mou maboko na a ye ti a kotara guiriri; fade sendagui alingbi ti lekere may-ngo ti a mossoro nde nde teti a zo ti kota kodro nga na kete kodro na legue ti may-ngo a ndo koussala (Rudran, 1990).

Akota guere ti tene ti boungbi ni

Boungbi so a mou legue na a wa guingo senda ye so a sala koua na mbague ti bongo ti kodro ti Be-Africa (RCA) na ambeni kodro so ayeke na kati kati ti lo (Congo,

Cameroun) ti sala koua ti gboungo li na ndo ti a zo na mossoro nga na kode ti guingo ye na ya ti a ndo so a bata nde. A zo ti ya ti boungbi ni a fa nzoni legue ti zango na sesse guere ti a mbeti na ndo ti a zo nga na ndo ti a ye so angoro na ya ti a ndo koua ti may-ngo kodro na ti batango mossoro. Nga na mbague boungbi so a le songo na kete koundou ti a wa guingo senda ye ti kodro oko oko na amba ti ala ti kodro wande, fade koundou so a may mingui na tango ti mbeni ousse boungbi so ayeke ba guigui na ngou ti 1998 so ayeke tingbi a gba ti a wa guingo senda ye ti sesse ti zo vouko. Boungbi ti ngou ti 1997 so a tamboula na Bayanga, a fa gbako ti Dzanga-Sangha tonga na mbeni ta pande oko na popo ti a kodoro ota so ayeke na tere ti ngou ti Sangha so si a kati kati ti a kodoro ni a tengbi. A zo ti ya ti boungbi so ayeke a zo ti kodro ni, a wa kode koua ti may-ngo kodro, a zo ti kota da mbeti (ouala Universite), a wa tokoua ti gouvernement ti Be-Africa, nga na a wa tokoua ti ndo koua ti a kodro wande mingui so aga na a ndara nde nde:

* Ti gbou li na bango ndo ti a ndo koussala ti guingo senda ye ti a zo ti kodro so angoro a gbako so a bata nde nga ti lekere a guere ti commande teti nzoni mango tere na popo ti a wa guingo senda ye na a zo ti kodro so ala yeke sala koua na popo ti ala.

* Ti fa a mara (ti la so na ti kekereke) ti kangbi ngo ndara na popo ti a koundou ti a wa guingo senda ye, nga na popo ti ala na a zo ti kodro.

* Ti fa tongana gne sendagui alingbi ti may mossoro (nguinza ti nze, ndara na a kode) na ti haka a koussala so koue na ambeni guere ti koua nga na ya ti a ndo ti gbako.

* Ti haka a ngobo ti koua, a songo nde nde na a zo ti kete kodro, na moungo maboko na kode ti batango aye so angoro i; a kiri a commande a ndia na ya leke ngo a ndo so a bata nde.

* Ti fa legue ti kangbingo a kode so na popo ti a projet nga na popo ti a wa guingo senda ye ti sesse ti Be-Africa na ala ti kodro wande; ti gui ti inga a nzoni kode na popo ni koue kozo si a bian, ouala a mou maboko na may-ngo ti a fini kode so.

* Ti sigui na a commande so a ba tene na ndo ti koussala ti sendagui na ya ti a projet, ti leke guere ti mbeni kota boungbi na ngou ti 1998.

Jeudi, 31 Juillet: Zingo yanga ti kota boungbi so

Tene ti wa tokoua ti M. TOUAZOUBONA, Commanda ti Sangha-Mbaere:

Biani , a wa guingo senda ye a kpa a kota wa mossoro pepe. Ala lingbi pepe ti mou a kounba ouala maboko na legue ti a kode tonga na a kota da ti nguere ouala a projet. Mingui ni ala yeke a wa fango mbeti, ouala a wa kode koua so la koue ala yeke gbou li ti gui a legue ti wara ngo kete nguinza so a linbgi ti mou legue na ala ti sala koua ti ala. Ye so agbou be ti ala ayeke so ala ye ti hinga, nga, ti tene a mba ti ala a hinga ala nga. Maboko so

ala yeke mou na ya ti kodro ayeke da ta tene, na ayeke na mbeni ngangou mingui teti may-ngo ti a zo ouala ti kodro.

Fade i yeke ba na ya ti boungbi so a gba ti a projet ti guingo sendaye nde nde so guere ti koussala ti ala ayeke nde nde nga na a kete koua ti kodro. A koussala ti sendagui a louti ti lo na ndo ti bango ye na le sengue, mais a mou ye na ya ti gbako ti sigui na ni pepe. So aye ti tene lo zi ye pepe na popo ti aye koue so angoro i. Na mbague, lo gui pepe ti ga na hinga ngo ndo ouala hinga ngo ye ti kodro wande na ya ti a ye ti Be-Africa pepe. Lo yeke gui ti lo ti hinga gui a ye ti Centrafica na ya ti nene ti lo koue, nga na ti mou maboko na ndo so a kpa ti mou maboko da biani. A wa guingo senda ye aga a fa na i a fini guere ti koussala ti ala, nga na mbague ala mou na i legue ti hinga na ala koue a ye mingui so a ngoro i.

I. Ta pande ti manda ngo mbeti na ndo ti gbako ti Dzanga-Sangha

Boungbi I. 1- A bi-be ti a zo ti kodro

Kota hounda: Bango ndo ti a zo ti kodro ayeke tonga na gne na mbague ti a projet ti guingo senda ye? Mango tere pepe ayeke na popo ti a zo ti kodro na a boungbi ti guingo senda ye? A koussala ti a wa guingo senda ye alingbi ti ga na kpale na kodro? Nzoni ti gne si koua ti guingo senda ye a lingbi ti mou na a zo ti ya ti reserve? Tongana na gne si a wa fango mbeti, a wa batango kodro na a wa moungo wango a lingbi ti mou maboko ouala ti ouara ye na mbague ti a wa guingo senda ye ?

Kozo fango tene 1) Tene ti M. NDINGA, mokonzi gbata ti Yobe Sangha, Bayanga.

Ti mbi mokonzi gbata ti Bayanga, mbi yeke pika patara mingui na a zo ti kodoro... so ayeke koua ti mbi ti ma dema ti ala. Ta tene, be ti a zo mingui ade ti nzere pepe teti ala hinga ye pepe na ndo ti a wa guingo senda ye so a londo yongoro na kodro wande si a ga na popo ti i gue. Ala yeke sala gne? Ouala a projet ti guingo ye ti ala a lingbi ti mou na i maboko na ya ti a kpale nga na a guingo be ti i pepe? Na ta pande, a zo a tene soukoungo ti ngou ti Sangha a lingbi ti ga na i a mbeni kobela na kodro. Ouala ayeke ta tene biani ? A lingbi pepe ti zia na sesse mbeni projet ti guingo ye na ndo ti kpale tonga so pepe ?

Fango tene 2) Tene ti M. YANGUILOMO, kota wa koua sou ti boungbi ti CDB/Bayanga

Boungbi ti may-ngo kodro ti Bayanga ouala CDB ayeke boungbi ti a wa tokoua ti a kodro na avaka ti kodro-commanda ti Bayanga koue, ...a londo na Batali a si na Bomandjokou.. Nda ti boungbi so ayeke ti may-ngo kodro. Tonga so, CDB ayeke wa pika ngo patara so a louti na popo ti a wa mossoro, a zo ti kodro nga na ala ti kodro wande, teti a koussala ti lo a gbou le sesse koue ti ndo koua ti reserve ti Dzanga-Sangha.

Ye oko, CDB ouala a zo ti kodro ti Bayanga a hinga ndo koua ti sendagui ouala “Volet Recherche” ti projet Dzanga-Sangha gui na iri sengue, na lo hinga pepe a koussala ti ndo koua so. A ye so koue a sala si guingo-be, ourou-ourou a ga mingui. Na ta pande:

Ye gne si wa guingo senda ye ti ouali ayeke sala, a ninga ngou mingui na ndo ti sesse-ingo (saline) ti Dzanga ? A wa guingo senda ye ayeke gui gne mbilimbili na ya ti gbako so a bata nde, ata so ndia a fa ouala a kanga legue na a zo ti kodro ti li ka? Ala yeke gui diamant na Dzanga, ouala gbengba ngou (mercure) na Ndakan?

A mbeni a zo atene, mbeni wa guingo senda ye ti koli ayeke na mbeni ngombe so a mou lango na a doli kozo si lo zi a pembe ni! Nda ni la a mbeni a doli ni ayeke na pembe ti ala mbeni pepe...! A lingbi zo a hinga so a koussala ti sendagui a si singo na kpene mingui so a mou legue na a zo ti diko sioni tene nga mingui.

Tonga so, ti kanga legue na a mara ourou-ourou so, ba ye so CDB a yeke kou na boungbi so, nga na mbague ti projet Dzanga-Sangha so a yeke ba ndo na ndo koussala ti “Volet Recherche” a yeke so:

- * A lingbi a wa guingo senda ye a fa tere ti ala na CDB tongana ala si na Bayanga, nga na mbague ala lingbi ti fa nga nda ti koussala ti ala.
- * A lingbi a zo ti kodro so a sala koua na ala a zi le ngangou, tonga so ala lingbi ti fa nga peko ti a koua so na a zo mbilimbili.
- * Tongana assi na ndangba ti koussala ti ala, alingbi ala fa peko ni polele na a zo koue tongana ti so a ita ti boungbi ti MARP a sala.
- * A lingbi projet Dzanga Sangha so ayeke mokonzi ti a ndo koua so a fa nga polele na a zo guere ti a koussala so.

Fango tene 3) M. YANKOISSE, mokonzi ti Gendarmerie ti Bayanga

A bi-be na ndo ti koussala ti sendagui nga na tene ti ndia ti ya ti Parc National Dzanga Sangha:

Ti be ti mbi, mbilimbili wa guingo senda ye ayeke zo so tongana koua ti lo a hounzi koue awe, lo sou tondo ti koua ti lo ni, lo zia mbeni na projet nga na kota ndo ti koua ti lo. Mawa ni ayeke so mingui ni ala yeke guirissa ando koua ti kodoro ota tongana:

Gendarmerie, Police na Mairie. Alingbi zo oko oko a hinga nda ti koussala ti a ndo koua so na ndo ti sesse mobimba ti be-Africa: Tene ti siriri. Mango tere pepe na popo ti a wa guingo senda ye so ayeke na ngonda na a ndo koua ota so, a mou legue na i pepe ti gui ti hinga ye gne si ala yeke sala na ya ti gbako, nga a mou legue na i pepe ti fa na a kota zo ti ndo ti koussala ti i nda ti koua ti a zo so. Tonga so, mbi hounda na a wa giungo senda ye

so koue ti sala tongana mba ti ala Andrea TURKALO so lo yeke nze pepe ti si na mbi nga ti mou na mbi a sango tongana lo ma go ti ngombe ouala a mbeni wande a si ti ba lo na bi.

Ti ala so a sewa ti ala a londo na kodro wande si a li na ya ti parc na ala fa tere ti ala na i pepe, so ayeke sioni mingui, teti ye tonga so a mou legue na a zo ti Bayanga ti gui be ti ala mingui na ndo ti a mara kode tonga so.

Mbi hounda nga na a mounzou ti guingo senda ye ti mou nga a molengue ti kodro na tere ti ala tonga na ti so ala yeke sala na a ita BaAka so. Mbi dabe ti mbi tene so a li me ti ala nzoni awe, na ala zia sioni kode ti koussala tonga so.

Fango tene 4) M. MBAYA, mokonzi ti da mbeti ti Bayanga.

Mbi ga ndo so ti fa na ala nda ti sendagui na legue ti may-ngo ti a fini na a pendere ti Bayanga, teti ayeke a molengue ti i si ayeke bata gbako so kekereke. Tongana gne si i lingbi ti lou guere ti sendagui na ya ti ndara ti ala si ala wara nzara ni? Teti zo alingbi ti bata gui ye so lo ye, na zo alinbgi ti ye gui ye so lo hinga, nga na mbague zo alingbi ti hinga gui ye so lo manda.

Ndo koua ti fa ngo mbeti na ndo ti a ye so a ngoro i na legue ti boungbi tongana “Club de la Nature” ouala gouengo na a molengue ti da mbeti na sesse ti ingo..saline..

A wa guingo senda ye a lingbi ti fa na i kode ti koussala ti ala na legue ti a hounda ngo tene tonga so:

* Zo alingbi ti hounda tene tongana gne? Tongana gne si a lingbi ti wara peko ti hounda so? Tongana gne si zo alingbi ti zia na sesse mbeni ngbo koussala ti sendagui? A hounda tonga so si a lingbi ti mou maboko na molengue ti nda mbeti teti kekereke ti ala.

Ando, projet ahounda na a wa guingo senda ye ti fa peko ti a koussala ti ala na ya ti da mbeti oko oko; fade so mara kode so a mingo awe. E lingbi ti kiri na ndo ti a mara guere koua tonga so pepe? Ouala kete lango ti a molengue ti da mbeti na ya ti bara na ngonda ti gui a ye, na tongana ala wara ye, a lingbi a mou na ala matabissi tonga so a mou na ala ngangou ti sala koua mingui na da mbeti pepe?

Fango tene 5) M. SAMBO, wa fango mbeti na a BaAka, PDS, Bayanga.

Mbeti so mbi yeke fa na a molengue ti BaAka ti Yandoumbe na Mossapoula ayeke kozo guere ti lekengo ala kozo si ala li na ya mbilimbili da mbeti tongana a tanga ti a molengue ti kodro koue. Tonga so, sendagui alingbi fade ti gbou li kozo ni na ndo ti guere ti fango mbeti ti ala na legue ti aye tonga so:

* Gboungo li na ndo ti a peko ti a manda ngo mbeti tonga so, so a ba guigui kozoni na ya ti a mbeni kodro ti Africa (Cameroun), ouala ti America (Malaysia)

* Sendagui a lingbi nga ti gui na ti hinga, ye gne ti nzoni ouala ti sioni si alingbi ti si na peko ti manda ngo mbeti ti a zo so, mbilimbili na legue ti :

- songo na popo ti ala, na ya ti douti ti ala
- bata ngo ye ouala guirissa ngo a hinga ngo ye ti ya ti gbako.

Na ndembe so, i yeke gui legue ti tokoua a molengue so ayo na kodro ti ala ti manda mbeti, mawa ni gui so ye mingui a tia i, mbilimbili legue ti bango peko ti a mbeti ni ouala “suivi”.

A lingbi a wa guingo senda ye so si ayeke mou a BaAka na koua, a pika patara mingui na a baba ti a molengue ni si a mou na ala legue ti manda mbeti nzoni. Vo ngo a bongo, biki, na a boukou nde nde..Mara ti moungo maboko tonga so ayeke nzoni teti a ita so a yeke lakoue na popo ti nzala ti manda mbeti na ti lango na gbako.

Boungbi I.2.. Kangbi ngo nzoni hinga ngo mbeti na popo ti a boungbi ti sendagui

A hounda: Na legue ti sendagui, zowa si ayeke manda gne na tere ti zowa? Ye gne si zo alingbi ti manda ne legue ti koua ti guingo senda ye? A lingbi nga ti kangbi hinga ngo mbeti ouala “informatique” na a hinga ngo ye ti a kotara ti ya ti kodro? Na legue wa si a kangbi ngo a ye so alingbi ti ba guigui mbilimbili ? Tongana gne si alingbi ti fa peko ti ye so zo a manda na ala so a ye ti mou peko ti i na koussala ni?

Fango tene 6) Rebecca HARDIN, Department of Anthropology, 51 Hillouse Av., New Haven, CT 06511 U.S.A.

Mbeti so mbi manda na ndo ti koua ti sendagui na popo ti a zo nga na kota da mbeti, a ba guigui na tango so mbi ngba ti sala koussala ti be nzoni ti America, ouala Volontaire ti Corps de la Paix na 1991 na Bayanga. Tonga na a mou mbi mokonzi ti ndo koua ti tourisme na Projet Dzanga-Sangha, mbi to nda ti sala koua na a ita ti kodro na legue ti sendagui. Na mbague mbi na a ita so i yeke kangbi ndara na hinga ngo ndo nde nde. Ti la so, mbi ye ti fa na ala guere ti koussala so i sala na ngou ti 1995.

Kota hounda ti guere mbeti so

Na ya ti kodro ti Bayanga, a zo ayeke ngba na fini gui na legue ti koussala nde nde tonga na guingo gnama, soussou, le ti keke, fango yaka, diamant, sala ngo koua na Societe ouala na Projet. A koussala so koue a yeke a nzoni legue ti may-ngo kodro.Hounda ti i ayeke so: Tonga na gne si i lingbi ti kamata a mossoro so koue ti gui ti may na kodro ti Bayanga?

Tonga so, kodro ti i na WWF-US a ma tere si a zia na sesse, ndo koua ti Projet Dzanga-Sangha so ayeke ba legue ti may-ngo kodro na batango a mossoro koue so a ngoro kodro ni. A ndia a fa houngo ti nguinsa na ala so aye ti tamboula na ti ba ndo na ya ti gbako ni; a kangbi nguinsa ni tonga so: 40% na popo ti a zo ti ya ti kodro, 50% ti ndo koua ti batango gbako ni, ouala projet, 10% ti Gouvernement ti kodro ti i.

Na moungo nzoni maboko tonga so na a zo ti kodro, gouvernement akiri a zia a ngangou ndia ti fa legue ti batango a mossoro ni, ata so lo ngba ti gui legue nde nde ti leke nzoni tamboula ti ndo ti koua so. A si na la so, ade ti zia na sesse mbeni kode koua ti ba peko ti nzoni tamboula ti tourisme na Dzanga-Sangha pepe, ata so koussala so ayeke ga na mossoro mingui na ya kodro.

Nda ni la, manda ngo mbeti ti i a ba guigui ti mou maboko ngangou na ti fa nzoni legue ti may-ngo koua ti tourisme na kodro ti Bayanga. Na a fa nga so a ouarango tere ti a zo nde nde gue na Bayanga so ayeke ti lo nde na ala ti kodro so mara koua ti tourisme ayeke da. A zo a tamboula na guere na ya ti gbako na popo ti a kota gnama so a hou mingui ahon ti ambeni kodro, so ayeke mbeni ta pande na ndo ti guigui mobimba ti ba touriste na zo ti kodro ouala na BaAka so ayeke a guide; ala koue a tene yanga ti kodro oko.

Nda ti koua ni ayeke ti ba, kode wa so Bayanga alingbi ti mou si lo haka tere ti lo na a fini kode ti tourisme ti fade so. Tourisme ti gue ayeke ta tourisme ti gbako na ti songo na popo ti a ndara ouala na a zo nde nde, so alingbi pepe ti iri gba ti a zo na kodro, ouala ti hounzi nga mossoro ti gbako na ti gbe ti sesse nde nde. Mara koussala tonga so aye ti fa nzoni pande ti may-ngo mossoro ti Be-Africa ouala ti Bayanga so a wa mossoro a ye ti zia lo nde na tanga ti a kodro so a ngoro lo.

Guere ti mbeti ni

(1) A wara ngo tere

- Lissoro na a visiteur nga na a pisteur, guide ouala a zo ti kodro so a sala koua na ala na gbako
- ba ngo ndo na sara ngo guere ti mbeti
- lissoro na ndo ti mbae ti gango ti a zo ouala douti ngo ti a sewa kozoni
- hounda ti le ti mbeti na ndo ti kango nguinsa ti a wande so a ga
- hounda na ndo ti houngo ti nguinsa so Societe Sylvicole ayeke fouta na a zo ti koua ti lo,ouala ti so a koua ti tourisme ouala Safari ayeke mou na legue ti a koussala ti ala nde nde
- lissoro na ndo ti 40% so CDB ayeke sala na a koua ti lo nde nde

Boungbi ti a zo ti koussala ni

Ti koussala so, M. ZANA a manda informatique ti zia na ya ni a guere ti a mbeti ni na a kode nde nde. Ti M. ADAMSON, lo yeke hounda ti lo koua ti tourisme na ya ti a kodro ti a BaAka.

Fango tene7) Kamo ADAMSON, PDS Bayanga.

Na ngou ti 1991, na ngoy so Rebecca a ga gue, lo fa na i a masseka BaAka kete guere ti mbeti. Tonga na lo kiri lo ga na 1995, lo mou mbi ti sala koua na lo. Mbi yeke sala koua ti seni “scout”na tere ti a ita ti mbi kozoni na Projet Dzanga-Sangha.Tongana mbi ba Henri na Rebecca na legue ti fango mbeti na amba ti mbi, nzala ti tene yanga ti Francais na ti sou ni na mbeti agbou mbi nga.

Koua ti mbi ayeke ti goue na peko ti azo ti gbanda na gbako, ti ba koussala ni. Mbi yeke mou maboko na Rebecca na kiringo na peko ti a tene ni, ouala ti diko a bara ouala campement. La koue tongana a touriste assi na kodro ti Yandoumbe ouala Mossapoula, mbi, lango oko na peko ni, mbi goue na kete boukou ti mbi, mbi hounda ala na ndo ti koua ti ala na a touriste ni.Ouala ala fa gnama, ouala a touuriste ni a mou na ala nguinza oke. Tonga na mbi kiri awe, mbi sou ni na mbeti, si mbi pika ni na machine; lakoue na gbe ti le ti Henri na Rebecca so ala yeke mou na mbi maboko na leke ngo guere ti mbeti ni. Koua ni a nzere na be ti mbi mingui.

Fango tene 8) Henri ZANA, COR, PDS:Gboungo li na ndo ti mbae ti mbeti so.

Tongana mbi hounzi manda ngo mbeti na Universite ti Bangui si mbi de ti sala koua pepe, mbi wara Rebecca so lo hounda na mbi ti ga ti sala koua na lo gue na Bayanga. A manque pepe a zo a hounda tene tonga so: ye gne si wa guingo ye na ndo ti mbae ti douti ngo ti a zo guiriri ouala “historien/archeologue” aga ti fa tene na ndo ti may-ngo ti tourisme? Ti be ti mbi, mbi ye ti fa gui ngangou ti ouarango tere ti a zo ando, kango a kougba, tamboula ti a zo na ndo nde nde ti ya ti gbako so ando guiriri.

So mbi yeke molengue ti kodro gue, mbi hinga yanga ti kodro so a mou na mbi legue ti sala lissoro na a mbakoro; teti ala hinga yanga ti mounzou francais mingui pepe. Na mbague, mbi mou maboko mingui na Rebecca ti fa na lo yanga ti kodro ti i azo ti gbako ouala Bantou nga na mbague lo yeke poussou mbi ti sou peko ti guere ti a mbeti ti i na yanga ti Francais ouala Anglais. Mbi boungbi a mbeti so koue na ya ti mbeni sandoukou ouala “banque des donnees”, kozo si mbi zia ni a lango yamba na ya ti kpongbo ti ndara ouala archive.

Ndangba tene

Bayanga ayeke ti lo pepe mbeni kodro so a guirissa na ya ti gbako ti be africa, a gango ti a zo nde nde, a mounzou poro na ti kango nguere ouala ti gbou sesse ti sala da ti nguere, yaka nga na koussala nde nde, a tamboula mingui na le ti bale ti Sangha guiriri kozo si ala si na ya ti kodro so. I ba na ya ti a warango tere so koue, kangbi ngo a ndara, mossoro na yanga nde nde a si na popo ti a mara mingui so a lango na ya ti gbako so.

A londo na tango ti koussala ti ndamba ouala ndembo a si na la so, a mounzou so a ga na kodro ti Bayanga ayeke a kozo “touriste”. Na popo ti a zo so i gbou li ti i na ndo ti tene ousse: A mounzou allemand na francais so a tiri bira teti gboungou sesse ti kodro ti i, nga na a kpale mingui a si na peko ti gboungou ngo tere so na popo ti a wa tokoua ti gouvernement ti guiriri na a sengue zo ti nguere ouala a prive, a sala si angba biani na ya ti li ti a zo ti kodro la so; ni la si a zo ti kodro angba ti ba a wande lakoue na mbeni bango ndo nde.

Ye oko, a zo ti kodro ayeke na mbeni kode ti ala ti gboto lakoue a mounzou na tere ti ala, oke si a mounzou ti a ndo ti koussala, projet..nde nde a mou mossoro ti may kodro ti Bayanga? Ye oko may-ngo ti kodro so a ngba ngangou. Ti i, i ngba ti gui, ouala zo wa na popo ti a molengue ti Bayanga ti biri ouala ti la so, ate peko ti ye na legue ti koua ti tourisme? Gui ala so ayeke na ndara ti mbeti ouala hinga ngo ndo nde nde si ayeke gboto a mossoro ti tourisme so. Mingui ni ayeke gui ala so asi fini ni na ya ti kodro ahon a wa ti kodro ni nveni. Mara ti ye tonga so ayeke na ya ti a kodro ti be africa koue. Ta tene, hinga ngo yanga ti kodro nde nde ouala mbeti ayeke nga sioni ye pepe; ni la si mbeni BaAka, Benoit DIMALE, so a hinga ti gboto i na mbague ti lo, ayeke fa na i a ndjoni ye so koue lo wara na peko ti manda ngo mbeti ti i na lo.

Fango tene 9) Benoit DIMALI, Tourisme, PDS, Bayanga.

Mbi manda kete mbeti na Belemboke kozo si mbi ga na Bayanga. Mbi sala lango mingui na gbako ti gui gnama nga na koua ti diamant, Ndo so si mbi manda ye mingui na ndo ti gbako. Na 1995, projet a mou mbi ti sala koua ti pisteur. A manque pepe mbeni zo a tene na Rebecca a tene mbi hinga ti diko mbeti kete. Tonga na mbi fa na lo ta tene, lo mou mbi ti sala koua na lo, na lo fouta mbi ahon ti so mbi wara ka na projet kozo.

Koua ti mbi ayeke ti mou peko ti tene ti BaAka na lo na yanga ti francais, mbi sala nga lissoro na a zo, mbi sou ni na le ti mbeti. Lo na Henri ayeke fa na mbi sala ngo dictee ti tene mbi sou a guere ti a mbeti ti mbi ni nzoni. I yeke sala koua so lakoue na gbele ti Henri na sango ouala na francais, lo yeke mou na mbi a mbeti ti tene mbi sou peko ni. A si na Novembre 1995, projet aye ti mou a fini guide. Ti sala mandako ni alingbi mo hinga ti diko, ti sou mbeti na ti tene francais. Mbi sala ni, mbi wara. A mou mbi na a mbeni zo nga. A mbeni mingui a zi ala na koua ni, mbi ngba lakoue ti sala koua ti mbi na projet.

Fango tene 10) Melissa REMIS, USA-America: Tene ti manda ngo mbeti na ndo ti a nguile ti Bai Hokou, Be Africa: Legue ti may-ngo ndara. (Zo so akiri peko ni na anglais ayeke Phillipe AUZEL).

Tene so a fa mbae ti guingo sendaye na Bai Hokou na popo ti a wande, a molengue ti da mbeti ti kodro nga na ita BaAka. Na peko ni i yeke fa na ala peko ti a koussala so koue a ba guigui na ya ti a ndangba nze so ahon.

Manda ngo mbeti na ndo ti a nguile ti Bai Hokou a londo na 1987 na M. CARROLL na ndo ti kobe ti a nguile. Kozoni mbi sala koussala na a zo ti Carroll so a fa na mbi legue ti hinga popo ti a nguile na a mbeni gnama nde ti nene gbako so. KPANOU Jean Bosco na a mbeni pisteur BaAka assala koua na peko ti Carroll. Mbi ga ti mbi na ngou ti 1990 ti to nda ti a koua ti mbi ti guingo kota mbeti ouala doctorat na ndo ti doutingo na tengo kobe ti a nguile ti gbe ti hoto ouala “gorilles de plaine”. Koua so a louti na ndo ti tamboula ngo na peko ti nguile so Jean Bosco, Wonga na Mokedi a hinga legue ti wara ala lakoue.

Na tango so, mbi yeke manda mingui ti hinga a ye ti ya ti gbako, nga na mbague mbi yeke fa mbeti na a pisteur si ala lingbi ti hinga guere ti sala ngo koua ni nzoni. Ala hinga ti ba ndo na tatara ouala jumelle, ti mou lego ti a gnama, ti diko guere ti la, ti sou na mbeti houngo ti tingo ti ngou nzapa ouala ti diko houngo ti kilometre so zo a sala na ya ti lango oko... Ambeni a hinga ti mou photo, ti sala koua na boussole. Ti Etienne NDOLONGBE, lo manda ti lo ti sou mbeti na ndo ti a keke nga na ti wara ndo ti lango ti a nguile ni.

I sala koua ngangou mingui na moungo peko ti Dian FOSSEY, na gango ndourou na tere ti nguile si lo ma foungo ti tere ti zo, na lo hinga zo biani. Ta tene a BaAka a hinga so nguile ayeke gui tene na zo pepe tongana zo a gui lo na tene pepe. Na peko ni, boungbi ti i a to nda ti hinga a keke na ale ti keke so nguile aye ti te mingui na ya ti 50 km ti gbako so i yeke sala koua da.

Manda ngo aye so koue a sala si i hinga ndo ti wara ngo a nguile ni hio. Na ya ti nze baleoko na okou so Michelle Goldsmith a sala na Bai Hokou, lo na a pisteur a manda douti ngo ouala tengo ye ti nguile nzoni mingui. Ti mbi na a boungbi ti mbi, i sala koua ngangou mingui na ya ti nze omene so, a sala si i fa nga peko ti a mara koua so na a fini a zo so a ga ti manda koua ni na mbague ti Mondika. Na 1997, a BaAka a mou maboko ngangou mingui nga na awa manda ngo mbeti ousse ti Universite ti Bangui.

Fango tene 11) Etienne NDOLONGBE, Bai Hokou, PDS Bayanga.(zo so a mou peko ni na yanga ti sango ayeke ASSOMO).

Mbi to nda ti sala koua na Bai Hokou tongana wa mandango ye nga na zo ti bata ngo bara, Jean Bosco na Melissa la a fa na mbi ti diko lango ti may-ngo ti a keke 973 so i manda. Koua ni ayeke tonga so: Lango okou na ya ti nze oko so mbi yeke sala koua ti souno na le ti mbeti houngo ti a fini ngouangoua ti keke so asiguigui, souno na mbeti lango ti salango fleur ti ala; ti a mara ti keke 150. Koua so ayeke nzoni mingui, teti ayeke fa na i a ngoy wa na ya ti ngou oko si a keke ouala a kobe ti gbako ayeke ko a lengo ni. I haka a tene so koue na tene na ndo ti kobe ti nguile ti gui ti hinga tongana gne si nguile ayeke te ye, lango, fono.. Mbi nga mbi sala koua ti tamboula ngo ni na peko ti nguile, ti diko a ndo ti lango ti lo nga.

Fango tene 12) WONGA, Pisteur,PDS, Bayanga

Mbi to nda ti sala koua na Jean Bosco na Bai Hokou na ngou ti 1990. Na masseka ti mbi,mbi yeke goue na ngonda ti gui gnama na baba ti mbi na ti gui a kougbe ti yoro. Lo fa na mbi nga gnama so a iri lo nguile. Na ya ti koua ti i, i yeke tamboula na peko ti a nguile , i diko a pourou ti ala, nga i gui ti hinga kobe so ala te gui na legue ti a tanga ti a kobe ti ala ni.

Tongana i wara a nguile na ya ti keke, i sala koue ti poussou ndourou na keke ni si ala lingbi ti ba i ouala ti ma founo ti tere ti i si ala sala mbeto ti i mbeni pepe.Kozo ni a nguile a yeke sala mbeto mingui tonga na ala ba i.

Tongana Melissa a si awe,i to nda ti tamboula na peko ti a mbeni mara nguile. I tara ti diko houngo ti ala gui na legue ti a ndo ti lango ti ala ngbi i wara ala nveni. Ti tara ti hinga a mara ti nguile ni, i yeke diko a pourou ti ala. Tongana i si ndourou na ala, i tamboula yeke si ala wara mbeto pepe; i yeke ba ala mingui gui tongana ala yeke te pendere kobe ti ala. Tongana le ti keke ni ahou mingui pepe, a koli ni a ngba na sesse, a wali ni na a masseka ni a zou la li ti keke ti te ye.

Na popo ti ala, baba ni so peko ti lo a vourou so, lo yeke sala ngonzo tongana zo a ga ndourou mingui na lo. Tonga na lo louti, ba ngo ndo ti lo a ye ti fa tene tonga so: “Ala zia mbi ga ndourou na ala, fade ala yeke hinga a tene tomba ngo peko ti mbi lakoue ayeke sioni ! Mbi ye ti tene ala zia i kpo”. Tongana ala sala ngonzo i kpe pepe,ala ba tonga so ala to nda ti ba i lakoue nga.

Ti fade so ala kpe i mbeni pepe, gui ala si ayeke ga ndourou na i fade so. Mbeni koli ni, koua ti lo ayeke gui ti tamboula fade so na peko ti i; lo ye mingui ti ara i lakoue. Ouala lo ye ti sala nguia na i ? Lakoue tongana lo ba i , lo fa devant ti i ti leke ndo ti lango ti lo kozo si i si na place ni.

Fango tene 13) BASSANGAO, Universite ti Bangui: Mbete ti diko houngo ti a nguile na ga ngo ti a zo na ya ti Parc Dzanga-sangha. (zo so a leke ni ayeke Melissa, Bassangao, Hilaire Tcheutchopard)

1. Diko ngo houngo ti a nguile
2. dikongo a pourou ti a doli
3. dikongo a pourou ti a nguendi, a kongo ti a makako nga na a koussala ti a zo na ya ti parc. I sala koua na ndo ota: Bai Hokou, Mambongo, Kongana.

Annexe 1

Peko ti a kete legue (transect)so a sourou na ngonda ti Bai Hokou, Mambongo, Kongana

RESULTATS	BAI HOKOU	MABONGO	KONGANA
Traces Humaines	27	114	43
Traces de Braconnage	02	41	24
Nids des Gorilles	22	37	56
Traces des Gorilles	191	78	140
Crottes d'elephants	150	0	40
Crottes des Cephalophes	29	13	37
Cris de Singes	27	16	29

* A pourou ti a nguendi a diko ni pepe na ya ti a kete legue na Bai hokou

Kode ti gango ndourou na a nguile

Ti diko aye so i yeke gui, i yeke mou boussole ti sourou kete legue so aba pepe nga na topofil so ayeke fa na i houngo ti km so i sala. Na ya ti mbeni ndo oko, i yeke sourou kete legue so ouala transect omene, so aye ti fa km bale ousse na omene ouala bale ota. A wa guingo senda ye ni a kangbi popo ti ala ousse. Boungbi oko ayeke tamboula km ossio ouala okou na ya ti lango oko.

Boungbi I.3 Kangbi ngo a mossoro. ta pande ti kodro ti Bayanga

A hounda: A koua a yeke tamboula tongana gne na ya kodro ti Bayanga na legue ti fouta ngo zo, mou ngo zo na koua, seni ti a zo ti koua, ndara ti koua ? Tonga na gne si alingbi ti diko ouala ti haka houngo ti a mossoro so koue so a projet ti sendagui ouala ambeni ndo ti koussala na ya ti kodro ti Bayanga ayeke mou ? Ye gne si a ndo koua so ayeke hounda na zo kozo si a mou lo na koua? A ndo koua so ayeke kpe nga ngangou ti a mbeti so a boungbi ala na a zo ti koua ti ala nga ? I mou ta pande ti ngou ti 1996 ti ba a ye nde nde so a si:

Fango tene 14) M. NGATOUA, wa yinda ti ndo koua na PDS Bayanga.

A lingbi i fa ndo so kpengba le ti a kozo wa guingo senda ye so ayeke na tongo nda ti projet so tongana R. Carroll na J. Michael Fay. Ma ngo tere ti ala na a zo ti kodro ti Bayanga ti hinga gbako mbilimbili, manda ngo a yanga ti kodro ni...a ye so koue a sala si a molengue ti kodro ni a mou koua la so koue na projet; ala hinga ti diko ouala comptabilite, ti sou mbeti na ordinateur ouala informatique, so koue gui na ngangou ti a kozo mokonzi ti ndo koua so si la so ala yeke a wa guingo senda ye. Tongana sendagui a ba guigui fade pepe, ka projet so a ba nga guigui pepe. Na mbague lo kanga le ti kota dou so Societe Slovenia -Bois a zia si a hon so.

Fango tene 15) M. MPAGO, mokonzi ti ndo koua na Societe Sylvicole ti Bayanga.

Ndo koua so a ba guigui na ngou 1994, na houngo ti nginza so a lingbi 770.000.000 FCFA. A koua ti lo ayeke ti fa keke na ngonda, nga na ti sourou ya ni. Ndo koua so ayeke fa 3,4000 m³ ti keke, na lo yeke sourou 7 ouala 900 m³ na ya ti nze oko.

Sylvicole na may-ngo kodro ti Bayanga

Ndourou na 400 ouala 500 zo ti koua so lo mou, ndo koua so ayeke mou maboko na a zo 2000. Bayanga ayeke wara mossoro so a londo na 25% ti a taxe ti fa ngo keke so ayeke li na ya ti sandoukou ti commune, houngo ni alingbi 1.200.000f na ya ti nze oko. Nguinza so a sala si Commune a leke da ti lango ouala auberge oko na paillote, nga na a koungba nde nde.

Ndo koua ti Sylvicole ayeke sala gui mossoro pepe, lo yeke sala nga koua ti ya ti kodro; tonga so lo mou na koua: wa nganga na a zo ti gbe ti lo so ala yeke sala koua teti kodro. Lo mou maboko na a zo ti koua na 75% ti a nguere ti vo ngo yoro, nga na mbague lo mou a wa fango mbeti ota, ousse na Bayanga ,oko na Lindjombo teti a molengue 900.

insérer dans cette page: organigramme Dzanga Sangha (ancien), échanges économiques, organigramme proposé 1996,

Fango legue ti koua na a zo

Ndo koua ti Societe so a le songo mingui na a ndo ti koua nde nde tonga na ndo koua ti ngou na gbako ouala na da mbeti so ayeke tokoua na i a zo. I yeke fa na ala koussala, nga i yeke wara na mbague ti ala nzoni hinga ngo ndo ti ala.

Kangbi ngo ye na popo ti a wa mossoro

A lingbi i fa ndo so: ma ngo tere pepe ayeke na popo ti a wa guingo mossoro ti kodro ti Bayanga, ata ayeke a wa guingo sendaye ouala a wa bata ngo gbako; teti a mbeni a gui ti hinga nda ti koua ti a mba ti ala pepe ata so a mbeni koussala ni ayeke tamboula gui legue oko.

I ba mbeni ta pande: Ndo koua, na legue ti koussala ouala nguiza so lo yeke mou na a zo ti lo, lo yeke mou maboko nga na ounzi ngo ti fa ngo gnama na mbana ouala braconnage. Ti a mbeni zo, fa ngo keke na legue ti ndia, ayeke legue oko na bouba ngo gbako, so ayeke nvene teti a yeke fa guere ti keke oko gui na ya ti hectare oko. Mara koua tonga so a mou legue na a mbeni keke ti may nzoni. Sylvicole ti Bayanga a ye da ti douti na ya ti boungbi ti bata ngo gbako na legue ti mango tere.

Ndangba tene

Na mou ngo na koua a ita ti i a BaAka, i hinga ti kpe a ndia ti ala tonga na: ga ngo na koua mingui pepe na tango ti a makongo, ouala guingo gnama, a le ti keke, dodo... I nveni la i tene ta tene ? A wa guingo senda ye a gbou li ti ala na tene so tonga na gne? So ayeke a hounda ngo ndo mingui na popo ti a mbeni so a lingbi ti mou na i legue ti sala koussala maboko na maboko teti may-ngo kodro ti Bayanga.

A inserer Annexe de la page 32 (organigramme Conseil Administration Sylvicole) Annexe1

Fango tene16) M. BOGBEYATE, mokonzi ti hotel na Doli Lodge, PDS, Bayanga,
Doli Lodge na koussala ti lo ti da ti nguere

Kozo ni guiriri, a molengue ti kodro ti Bayanga ayeke ka nguere ti wara na nguinza pepe, ala yeke bian soussou na gnama ouala gnama na gozo; so a iri ni troc. Tongana nguinza a si na kodro ala to nda ti ka samba, molengue ouala gnama na soussou. A si na tango ti Slovenia-Bois na 1970, mbilimbili koussala ti mounzou a londo.

Kozo si koua ti mounzou a ga, a koussala nde nde tonga na kango samba, molengue, ouala kete nguere a yeke mou nguinza mingui na azo ti kodro tongna na ti so Rebecca, Henri, Benoit na Dimali a tene ndo so kozo.

Tongna na Sylvicole, Projet Dzanga-Sangha, Doli Lodge na a mbeni ndo ti nguere a ba guigui, tene ti may-ngo na bata ngo mossoro ti kodro a louti ngangou. Gui na legue ti a wa guingo senda ye si aye koue a to nda ti tamboula nzoni na legue ti ndia ti koussala ti kodro ti i.

Manda ngo a ndia ti koua

Na legue ti nzoni tamboula ti koua na hotel, Doli Lodge a tokoua a zo ousse ti manda koussala na Hotel du Centre na Bangui, na mbague mokonzi ti tongo kobe ni ouala maitre d'hotel, a manda nga koua ti lo na poto nga na Bangui, kozo si a mou lo na koua gue na Bayanga.

Ti ta tene, Doli Lodge a yeke na a zo so ayeke na a fini kode ti koua legue oko na ala ti kota da ti tongo kobe so a yeke na ya ti a kota kodro.

Inserer ici organigramme doli lodge

Ndangba tene

Ta tene, a kpale so a ba guigui na kodro ti i, a ne mingui na ndo ti koua ti Doli Lodge. Na ya ti boungbi so, na mbague i ye ti fa ndo so nzoni mango tere na popo ti koussala ti sendagui na tourisme na kodro ti Bayanga. Teti ayeke a wa guingo senda ye so si ayeke fa na guigui mossoro ti ya ti gbako awe, si a touriste ni a to nda ti ga.

Mbeni ta pande oko: Gango ti a mounzou ti sesse ti America ti Museum d’Histoire Naturelle ti New York na nze ti Novembre 1996 na Bayanga, ti sala koua na ndo ti gbako ti Danga Sangha, a ga na mossoro mingui na kodro.

Fouta ngo a zo ti koua	1.685.000
Vo ngo mapa na gara	251.000
Na yati a da ti nguere	2.320.000
Gnama/kondo/ndeke koue.....	174.000
Soussou	108.000
TOTAL	5.892.000

Nguinza so koue a lingbi ti hon fade houngo so i fa gue, teti a vo a mbeni samba ouala kobe nga na mbeni ndo nde: Samba ti Cameroun= 982.000 ; Kougebe ti kassa na Cameroun= 1.025.000

A boungbi ni koue aga 2.007.000 so a li na kodro ti Cameroun ahon koue ti tene a ngba na kodro ti Bayanga.

Tonga na a kpale ti Bangui pepe, ka Doli Lodge a mou maboko ngangou mingui na kodro ti Bayanga na ngou ti 1996 so. Na mbague ayeke nzoni ti tene CDB amou maboko na a zo ti kodro ti sala koua ti fango yaka ti kougebe ti kassa mingui teti hotel, na mbague fade hotel ayeke may legue ti wara ngo nguinza na ya ti kodro nga.

Fango tene 17) Carolyn BOCIAN, Mondika, PDS: Manda ngo mbeti na ndo ti a nguile ti gbe ti hoto ouala basses plaines.

Ndo ti sendagui ti Mondika a ba guigui ti manda ngo douti ngo ti a nguile ti mbague ti ouest na ya ti gbako ti ala. A kota tene ti mbeti so ayeke: Ti poussou ndourou na nguile si lo lingbi ti ba a zo lakoue lakoue, guingo ye na ndo ti kobe ti ala ouala na ndo ti da ti

lango ti ala, ouala douti ngo ti ala na ya ti sewa oko. Ye so koue ti haka na ti a nguile ti mbague ti li ti hoto.

Boungbi ti a zo ti Mondika ayeke tongana pisteur BaAka ousse, molengue ti kodro oko, a wa guingo sendaye ti kodro wande ota.

Kode ti a koua ni

Ndo ti koussala ni ayeke na tere ti ngou ti Mondika, na gbe ti a molapa ouala a bamba. Ti tamboula na peko ti a nguile, i yeke mou gui a peko ti a doli.

Kode ti koua ni ayeke ti poussou ndourou na nguile, ti fa tere ti i na lo si lo lingbi ti hinga i. La koue a boungbi ousse ti a zo na a BaAka ayeke tamboula na peko ti a nguile, gui na legue ti kongo ti ala si i yeke gui ala. Tonga so i bembe ala ndourou si ala sala mbeto si a kpe pepe. Na mbague, i yeke haka leguo ti ala; ata so koue ala hinga biani i yeke a zo gui na legue ti sala ngo aye nde nde ti i. I yeke diko tango so i yeke ba na ala.

Kozo a koua ni a londo na diko ngo houngo ti a nguile ni, nga na kobe so ala yeke te, i yeke gui ti hinga ouala baba ni ayeke oke ouala mama ni ayeke oke, nga na a ngou ti ala koue. A nzoroko ti le, ti koua ti tere, a ngbene place ti ka ouala aye nde nde so i yeke ba si ti peko i lingbi ti guirissa ala mbeni pepe. Na mbague a da ti lango ti ala ayeke fa na i ouala ala hou mingui ouala ala yeke gui kete. I yeke hinga tene na ndo ti kobe ti ala gui na legue ti ba ngo ya ti pourou ti ala, i yeke diko na ya ti nze oko houngo ti kobe ti ala gui na legue ti a keke ouala a kamba so ala yeke te.

Tonga na gne si koussala ti Mondika ayeke nde na ti Melissa na mbague ti Bai Hokou ? Na ya ti a ngou so ayeke ga, Diane Doran a yeke tara ti haka a ndo ti lango ouala ecologie ti a nguile na a bapela ouala soumbou.

Fango tene 18) M. DAKOSON, Mondika, PDS (zo so akiri peko ni na sango ayeke ASSOMO).

A yeke a pisteur ti Bai Hokou so a manda koussala ti ala ngangou si a goue a fa na a mba ti ala ti Mondika ta koua ni. Nda ni a yeke ti sala si ala ga a mbilimbili pisteur so a projet nde nde a lingbi ti sala koussala na ala; teti tongana mbeni boungbi ni ahou tere teti yenga ousse, mbeni a mou koua ni. Ti mbi, ye so mbi manda na legue ti sendagui ayeke so: tamboula ngo na peko ti a nguile, manda ngo ye na ndo ti kobe ti ala, da ti lango ti ala, ouala douti ngo ti ala na ya ti gbako. Mbi sou nga na mbeti aye so koue mbi yeke ba, si mbi kiri na peko ni na a mba ti mbi so ayeke na bara.

Boungbi II.2 Sendagui na legue ti a ye so a ngoro douti ngo ti a zo

Fango tene 19) Anna KRETSINGER, wa guingo senda ye GTZ-PDS; NGONGO, wa mou ngo wango na ndo tene ti seni ti a zo ti kodro: Sendagui na koussala ti seni.

Mbi gbou guere ti ala teti mbeni zo oko ti popo ti i a goue na mbeni tamboula ti koua, a yeke BABON. Ti la so , gui mbi na Ngongo si i yeke mou peko ti a koussala ni na ala.

Mbi ba ti mbi koussala ti sendagui a kpa ti lo gui koua ti a wande. Na ta pande ni tongana i ba na mbague ti Mossapoula, a zo a leke a kamba na a kougbe nde nde na tere ti a yaka ti ala si doli a ba tonga so lo kpe. A doli ayeke kpe ni ta tene. So ayeke a ndara ti sendagui nde nde ti a zo.

NGONGO: Mbi yeke scout na popo ti a mba ti mbi a BaAka. Kozo ni mbi na a sewa ti mbi i yeke na bara a iri Kenie; ka a sewa ti mbi mingui a koui.. Projet a ga a fa na i koussala, a mou na i yoro ti bata na a sewa, tonga so koui ayeke mingui na peko ni pepe. Koussala ni a ngba, be ti mbi a nzere mingui teti a fini yoro ti a mounzou so. Ti fade so mbi lingbi ti sala koua ti mounzou yoro na amba ti mbi so tere ti ala aso ouala na a molengue so a dou ala fini ni.

KRETSINGER: A yoro ti i ayeke ti mou ngangou na zo ti kobela kozo si lo goue na kota da nganga, i yeke mou wango mingui nga, i yeke sou a tondo ti koua ti seni so i yeke sala na tere ti a zo. A ye so koue ayeke ti fa na a wa mossoro si ala lingbi ti bi le ti ala na kodro ti i. A kpale ayeke mingui: Hounzou ti a koui na mbague ti a BaAka ayeke mingui ahon ti a zo ti kodro, nga na mbague i ba a zo ti bourouma so ayeke mingui nga na popo ti ala. Ayeke nzoni a zo tongana Ngongo a doudi tongana le ouala me ti a ita so na popo ti i na ala. Tongana gne si sendagui ayeke sala koua na legue ti seni ? Mbeni ta pande oko: Mbeni kougbe ti ngonda so iri ni “Sombolo” ayeke mou le ti ka ti a ngoussou na guere ti a BaAka.

NGONGO: Tongana Babon na Anna a ngba ti kanga guere ti i na kougbe ti sombolo, a ngoussou koue a ounzi. So lo kiri na kodro ti lo awe, a ngoussou akiri a dou mingui, a sala si guere ti a molengue ti i a ba mingui.

KRETSINGER: I leke yoro ni tonga so: mafouta ti mbourou na poro ti keke ti sombolo si i zia na guere ti a molengue ni. Tonga na i kangbi popo ti a zo ni ousse, mbeni i zia gui sombolo lo oko, mbeni i zia sombolo na mafouta ti mbourou, i ba i tene a ka ni koue a mou nzoni.

Tongana la so i zia legue ti sombolo ayeke teti so mandako ni a ninga mingui pepe, na mbague so ayeke koussala ti a baba ti a molengue ni ti mou koua ni na peko ti i ouala ti ba ndo na ndo ti a molengue so; mawa ni ayeke so ambeni a sala pepe. Ti ala so a ngba na legue ti sombolo, guere ti ala aga nzoni. Ti i a mbeni koussala mingui a ngba ti kou i, kinini so i yeke mou na a zo ni ayeke sala nzoni ye mingui na tere ti ala.

Fango tene 20) MOGBA, Universite Bangui: Mbeti na ndo ti kpale so alingbi ti si na ya ti gbako ti Dzanga Sangha na legue ti gango ti a zo mingui.

Manda ngo a mbeti so boungbi ti MARP a sala

Boungbi ti MARP ti be Africa a manda guere ti a mbeti mingui na ndo ti a kpale nde nde so alingbi ti si na legue ti gango ti a zo mingui na ya ti reserve ti Dzanga Sangha. A mbeti so a ba guigui na ya ti a kodro so koue a ngoro ndangoro oussio ti reserve. A yeke a mbeti na ndo ti:

1. Kpale so guingo diamant ayeke ga na ni na legue ti bata ngo gbako. Ta pande ti kodro ti Ndelengue (SCED), 1996.
2. Gango ti a zo na a kpale so a lingbi ti si na legue ti batango a mossoro ti reserve. Ta pande ti kodro ti Salo, 1997.
3. Kpale ti gango ti a zo na ndo ti a mossoro ti gbako na ti ngou na tere ti Parc Dzanga-Ndoki. Ta pande ti kodro ti Bomandjokou, 1997
4. Koua ti diamant na mbague ti banga ti reserve Dzanga-Sangha. Ta pande ti chantier Bouanda, 1997(Geosynergie, Universite ti Bangui).
5. Koua ti fango molengue (raphia) na ya ti reserve DS, Geosyn. Univers.1997.
- 6 Batango a mossoro ti gbako na ndia ti batango a BaAka ti reserve DS, Geosyn.1997.
7. Koussala ti CDB na legue ti batango a mossoro nga na may-ngo a kodro ti tere ti reserve ti DS, Geosyn. 1997.
8. A kpale so sala ngo ye nde nde ti a zo alingbi ti si na legue ti batango a nguile ti gbako ti DS, Geosyn. Universite, 1997.

A peko ti a mbeti so koue

Manda ngo a mbeti so koue a fa a nzoni guere ti a comande nde nde so ndo ti koussala ti Projet Danga-Sangha a lingbi ti mou ni ti leke na legue ti a koua ti lo. Gboungo li na ndo ti a mbeti so a fa ngangou na kpale so a zo ouala a boungbi ti a zo ayeke sala na ndo ti tene ti batango a mossoro ti gbako ti Dzanga-Sangha. Na mbague a mbeti so a kiri a fa nzoni legue ti bata na ti may a mossoro so.

A kpale nde nde so i fa gue ayeke tongana:

- Koussala ti guingo diamant
- Guingo gnama na ya ti bara ti diamant na legue ti waya na ngombe.
- Fa ngo pepe na a zo kpale so aye nde nde so a lingbi ti kanga legue ti may-ngo kodro
- Fango pepe a mbilimbili katikati na mbague ti banga ti reserve, nga na douti ngo ti a wande na ya ti a ndo ti guingo diamant.

- Ndo koua ti ngou na gbako a fa ngangou ti lo pepe na legue ti nzoni batango a mossoro so.

Limo: Matrice ecologique Ta pande ti kode ti MARP

Periode/Criteres	Avant SCED	1974-1976 Arrivee SCED	Chef Thomas 1976-1980	Chef Bozo 1980..present
Houngo ti a zo	o	00000	00000000	0000000000
Houngo ti diamant so asigui	000	00000	0000000	0000000000
Houngo ti a chantier	0000	00000	0000000	0000000000
kono ngo ti a yaka	o	000	000000	00000000
houngo ti gnama ti chasse	000	000000	00000000	0000000000
hounzi ngo ti a bacoya	00000	0000000	0000	
hounzi ngo ti a ngenze	00000	000000	000	o
hounzi ngo ti a soussou	00	000	00000	000000
bagara na ndo ti gara				00000
keke ti wa	000000	000000	00000	000
kango sesse				0000000
nguerre(commerce)	0000	000000	0000000	0000000000
houngo ti gara				o
houngo ti doungou (ngou)	o	00	00	0000
keke ti leke ngo na da	000000	000000	00000	000
pompe ti ngou				o

A nzoni legue so i fa gue ayeke tongana:

- Bounghi ngo na mango tere ti a zo ti kodro
- Leke ngo bounghi ti CDB so a lingbi ti tissa a mokonzi ni ti ya ti a kete kodro so koue a ngoro reserve
- Mango tere na popo ti Projet, Societe, a zo ti kodro, a wa guingo diamant..

Fade i sala tongana gne?

Kode koua so Dzanga-Sangha ayeke sala fade so a kpa ti gango na kpale ouala bira na popo ti a zo ti kodro na a mbeni ndo ti koua ouala a wa guingo mossoro na ya ti kodro ti Bayanga. A zendo nde nde so projet a mou na a zo ti kodro na legue ti guingo kobe ouala mossoro ti ya ti gbako, ye oko so a zo a ba nzoni da ayeke pepe. Tonga so a lingbi :

1. A fa nzoni kode ti may-ngo kodro so a lingbi na ye so a zo ti kodro aye ouala ayeke kou na mbague ti projet,
2. A zi maboko yamba na CDB ti sala koua ti lo polele, nga ti kangbi a koua ti lo na a kete kodro so a koundou ti lo ayeke da,
3. A zia ti tomba a BaAka yongoro na sesse ti ala,ouala ndo ti guingo gnama ti ala nde nde.
4. Ndo koua ti guingo mossoro ti gbe ti sesse a fa kati kati ti a ndo ti a koussala ti diamant na a ndia so a kanga legue na a zo ti ga mingui,
5. A ndo koua ti conservation na ti developpement ti projet a lingbi ti sala koua maboko na maboko ti leke tene na legue ti guingo mossoro ti gbako si tiri, papa,ouala bira a si pepe na popo ti ala na a zo ti kodro,
6. A lingbi a leke mbeni kota boungbi na ya ti Sangha Mbaere koue ti fa na le ti a zo, nzoni ye so bata ngo gbako alingbi ti ga na ni na ya ti kodro, na legue ti nguinsa.
7. Mango tere na popo ti a kodro ota (Centrafrique, Congo,Cameroun) na legue ti kangbi ngo a ndara na ndo ti gbako ouala douti ngo ti a zo nde nde na ya ti a ndo so a bata nde ouala “aires protegees”.

Boungbi II.3 A boungbi ti sendagui

Fango tene 21) Jean Bosco KPANOU, Recherche, Mongambe, PDS Bayanga: Sendagui na legue ti gango ndourou na a nguile.

Boungbi ti guingo senda ye na legue ti gango ndourou na nguile a ba guigui na peko ti mbeni boungbi na nze ti Juin 1996. Ndo ti sendagui so ayeke na Mongambe.

Kozo ni a wa guingo senda ye tongana Carroll, Fay, Remis, Mc Neillage, Pete...a gui a nguile na ndo so. Na ya ti ambeni kodro tongana Rwanda ouala Ouganda a mara ti a koussala ti gango ndourou na nguile a ba guigui a ninga, a wa guingo ye ti a kodro so a sala si zo na nguile a sala nguia ouala a douti ndourou place oko. Ayeke mara ti ye tonga so si i ye ti sala na Mongambe, ata so i hinga biani sala ngo ye nde nde ti a nguile ti gbako ti i ayeke nde na ti ala ti a kodro so i fa gue.

Boungbi ti a zo ti koua ti Mongambe ayeke oussio:

Kozoni a tamboula ti ga ndourou na nguile, ousse ni a manda mbeti na ndo ti ingo ti sesse na diko ngo a gnama so ayeke londo na saline ti ga na gbako, a tanga ti ousse ni a diko ti ala a gnama so ayeke tamboula na kete legue so a sourou ouala “layon”.

Kode ti gango ndourou na a nguile

5h30: Kawa ti nda perere, leke ngo koungba. 6h30: goue ngo na ngonda. Kiringo ni na lakoui, na 14h30. Na ngonda, zo a sala tene na ngangou lego pepe, BaAka so ayeke

pisteur ahon na devant. Tongana i ba ouala i ma go ti a nguile, i ga ndourou, i douti na sesse. i diko houngo ti ala, nga i gui ti hinga ouala na popo ni a koli ni, ouali ni, maseka ni, a mbakoro ni ayeke oke. Gne la ala yeke sala? Ala yeke te ye, ouala ayeke hou tere? A ye so koue i sou ni mbeti.

Ye oko, tongana ala kpe, alingbi zo a mou peko ti ala pepe, ngbanga ti ala sala ngonzo si a gui ti tumba ala pepe. Kekereke na ndaperere mbeni koua ni a londo, tongana i wara ndo ti lango ti ala, i sou limo ni koue. Mara ti koua so a lingbi nga ti sala ni teti a soubou nga na a mbeni gnama nde.

Na la poso tongana i sigui, i zia na projet a guere ti a mbeti ni si a lingbi ti soro yani teti a koussala nde nde.

Fango tene 22) Kenneth OTTO, Eugene MBEA, Pladele GODOBO, a wa guingo senda ye, PDS: Kode ti sourou ngo kete legue ouala “transect”.

M. OTTO: Mbi yeke zo so mbi kpe bira na kodro ti mbi na Soudan, na 1990 mbi si gue na RCA; tonga so mbi yeke sala koua na WWF a ninga ngou ota. A mbeni ita ayeke hounda a tene a sala tonga na gne si mara zo tonga so a yeke sala koussala ti sendagui na sesse ti be-Africa?.

Tonga na Kenneth OTTO ahounzi ti fa tere ti lo awe, lo to nda ti fa, lo na a mba ti lo kode ti sara ngo kete legue so., ta ye ti nguia biani so a mou nguia mingui na be ti a zo. Ala fa kode ti diko ngo a keke nde nde, ti sala ngo koua na kounba ti koussala ni nde nde, kode ti tamboula na gbako, nga na a houngo tere ti ala tonga na ala nzein mingui. Mara ti fa ngo peko ti ye tonga so ayeke nzoni kode mingui teti ala so ayeke fa peko ti sendagui na a zo ti kete kodro so a ngoro gbako ti Dzanga-Sangha.

III. Samedi, 2 Aout- Gboungo li teti guigui ti kekereke ti a projet.

Boungbi III.1 Kode ti sendagui na ya ti a kodro ota

Fango tene 23) Ir. Allard BLOM, kota wa moungo wango, PDS: Sendagui na Bayanga: Boungbi ti a zo so ayeke leke legue ti a sendagui.

Mbi ye ndo so ti sala tene na ndo ti a ndia so a fa legue ti sala ngo koua ti sendagui na ya ti Projet Dzanga Sangha. A wa guingo senda ye tonga na a molengue ti kodro, ouala ala ti kodro wande, koue ayeke gui oko. Ye oko, kangbi ayeke gui na popo ti a wa guingo senda ye so ayeke ti ala nde ouala a “independant” na ala so songo a tingbi ala na projet ouala a “associe”: A independant ni ayeke ala so nguinsa ti ala na ndo ti koua ti ala ayeke

londo na projet pepe; zo tonga na Andrea Turkalo so ayeke sala koua na ndo ti a doli ouala ala ti mbague ti Mondika. A associe ni ayeke ala so nguinsa ti sala ngo na koua ti ala a londo na projet, ye tonga na boungbi ti MARP; na mbague projet a lingbi ti mou ala na koua ti lo. Ayeke a zo tonga na Kpanou jean Bosco, Kenneth Otto.

Ayeke nzoni i hinga so projet ouala Universite ti Bangui a sou maboko na ndo ti a mbeni ndia so a mou legue na a ndo koua so ti sala koussala ti sendagui na ndo ti sesse ti beAfrica. Ti ala so ayeke a independant, ala lingbi ti mou a mbeti ti ala na kota ndo koua so ayeke ba legue ti sendagui, na ndo koua ti ngou na gbako nga na ndo koua ti projet, lo so lo yeke wa bata ngo gbako ni ouala parc ni.

Ti i gue na Bayanga, i hinga biani a boungbi ti sendagui ayeke mingui, ni la i zia na sesse mbeni koundou so a iri “Comite d’Organisation de Recherche” so ayeke ba tene na ndo ti a mbeti ti a wa guingo senda ye.

Koussala ti koundou ti COR...

Koundou so a boungbi a zo tonga na Andrea Turkalo, Henri ZANA; ala so ayeke a independant, nga na mbi Allard Blom na Ngatoua. Koua ti i ayeke ti ba ouala a wa guingo senda ye so a si na mbague ti i, ayeke na a mbeti ti ala na legue ni? Wa guingo sendaye oko oko a lingbi lo fa tere ti lo na a wa batango kodro nga na projet.

Songo na popo ti a wa guingo senda ye na a zo ti kodro

Mbi ye ndo so ti tara ti da be ti a ita so a ngba na bibe mingui na ndo ti a wa guingo senda ye(ala ba ndo na mbeti 2 ti Annexe na ndangba boukou so). A mbeni guere ti mbeti ni a fa ndia na ndo ti douti ngo ti ala na ya ti gbako, nga ti mou na koua kozoni gui a molengue ti kodro ahon ala so a londo na katikati ti reserve ni. Nda ni la projet ayeke gui ti kanga legue na a zo ti ga mingui na ya ti reserve, ouala ti sala si koussala ti sendagui a gboto a zo mingui ti ga ti gui koua gue pepe.

Mbeni tene ni ayeke so a lingbi wa guingo senda ye a sou tondo ti peko ti koussala ti lo, nga lo fa na le ti a zo ti kodro nda ti koua ti lo ni tonga na ti so Andrea ayeke sala lakoue. Ti be ti mbi, a wa guingo senda ye ayeke a zo so a hinga ndo, ayeke nzoni ala hinga ti kangbi hinga ngo ye ti ala na a zo ti kodro; na mbague a zo ti kodro, a mokonzi alingbi ti hinga a tene tonga na a kete koua ayeke mingui fade so na projet, ouala kete nguinsa ayeke ti na maboko ti a zo ti kodro, ayeke gui ngbanga ti a koussala ti sendagui so a hou.Tonga so, alingbi boungbi ti a zo ousse so a ma tere mingui teti nzoni tamboula ti koussala ti sendagui na kodro ti Bayanga.

IV. A ndangba tene na a comande

IV.1 Gboungo li na legue ti ngangou so koua ti sendagui ayeke mou na legue ti may-ngo kodro: Ta pande ti Bayanga

(R. HARDIN na M. REMIS)

Boungbi so amou legue na zo oko oko ti fa peko ti koussala ti lo na ya ti kodro. Ta tene koussala ti zo oko oko a ga na mbeni kete ye na ndo ti kodro ouala na ndo ti a zo ti kodro. Ouala ngangou tene ti kangbi asi kozo na popo ti a wa mossoro ti kodro ni (MPAGO)-- ouala a londo nga ando guiriri (ZANA)--ye oko i yeke ndo so ti fa tene na ndo ti aye so ahon so pepe, ti be ti i, i mou gui singuila mingui na ala so koue a fa na i tene na ndo ti a koussala ti ala oko oko.

Ti i, i gbou li na ndo ti nzoni ouala sioni ye so koussala ti a wa guingo senda ye so ayeke nde..”independant..” a lingbi ti ga na ni na legue ti may-ngo kodro. I ma ndo so lego ti a zo mingui, nga na mbague i gbou li na ndo ti houngo ti nguinsa so a fouta na a zo so ayeke sala koua na gbe ti a wa guingo senda ye so ayeke nde ti ngou ti 1996 na ala ti sala ngo koua na ndo ti koussala ti fango keke, nga na ala ti conservation na ti tourisme. A tene na ndo ti a nguinsa ti nze, ti la oko oko, taxe so i sala tene ni gue, a londo na yanga ti a zo tonga so:

- 1) A tene so M. NGATOUA (PDS) na M. MPAGO (Sylvicole) a fa na tango ti a boungbi ti koua na ndo ti sendagui na may-ngo ti a kete kodro,
- 2) A tene so a i hounda na a wa guingo senda ye so ayeke nde na ndo ti houngo ti a nze so ala sala koussala mbilimbili na ngou ti 1996 nga na houngo ti nguinsa so ala fouta na a zo ti koua ti ala nde nde (Doran, Hardin, Harris, Remis),
- 3) guingo a mbeti na ya ti sandoukou ti projet na ndo ti ndourou mbeti ti nguinsa ti nze so a wa guingo senda ye ayeke fouta nde nde (Blom, Turkalo, Klaus..).

A zo ti Bayanga aye koussala ti sendagui mingui ahon a mbeni koua. Ti gbou li na ndo tene so, i soro gui a tene so a ba a ndo koua ti sendagui ti ya ti nze ousse ti ngou ti 1996. Gbou ngo li so a fa na i a tene na ndo ti bara ti sendagui ota nga na mbeni boungbi oko na Bayanga. Na mbague a lingbi i zia na ndo ti houngo so, a zo ti koua 14 so a sala koua na ya ti a boungbi ti sendagui so projet nveni ayeke fouta ni; ouala “projet gorille et ecotourisme” na mbague ti Mongambe teti nze 12 ti ngou ti 1996. Nguinsa ti wa guingo senda ye alingbi ti hou fade mingui tongana a zia na ndo ni a nguinsa so a fouta fade fade. I mou ta pande ti a mounzou ti “American Museum of Natural History” so na ya ti nze oko so ala sala na kodro ti Bayanga, ala mou houngo ti nguinsa so alingbi \$3000.00 ti nguinsa ti nze so a fouta na a zo ti koua ti Doli Lodge nga na a mbeni zo ti koua nde nde (Bogbeyate).

Houngo ti nguinsa so a fa biani koua so “tourisme” na “recherche” ayeke nzoni ye mingui na kodro ti Bayanga. Tongana i gbou li ti i, a mbeni ta pande ti mossoro tonga so ayeke nga mingui na legue ti koua ti tourisme. Ti so, gbou ngo li na ndo ti ta pande ti kodro ti Bayanga ahon gui na tango ti a kpale so asi na ya ti kodro ti i ouala “mutinerie”, a ye so koue a kiri na mossoro ti tourisme na peko.

Na ndo tene so i yeke ba ta pande ti nguinza so ndo koua ti Doli Lodge a wara na ya ti ngou oko so(Thibaud..doc. annexe3), ti ousse ni; i ba: tongana zo oko a fouta na ya ti lango oko 4000 Fcfa fade zo oke ayeke fouta oke na ya ti ngou oko? (Thibaud a tene ala yeke wara a zo 13 na ya ti nze oko, so ti fa a tene zo oko ayeke sala lango 7,45 na Bayanga). Ti ta tene, houngo ti nguinza ti Doli Lodge a ga ndourou na ti a wa guingo senda ye. Ye oko a kpale ti ngou ti 1996 a fa na i a mbilimbili peko ti a tene pepe.

Ata so a kpale asi mingui na kodro, legue ti koua ti a wa guingo senda ye so a bouba pepe, ala ngba lakoue na ya ti gbako ti ala, ahon koue aye so a kanga legue na a mbeni wande ti ga na kodro ti Dzanga Sangha.Ouala a wa guingo senda ye so ayeke ti ala nde na touriste ouala azo ti koua ti kodro? Ye gne si ala yeke mou teti may-ngo kodro ti Bayanga? A nzoni ouala sioni ti peko ni ayeke gne? Tongana gne si alingbi ti haka a nguinza ti ala na a mbeni ndo ti koua so ayeke mou nguinza na kodro ti Bayanga.

Haka ngo a nguinza so ayeke fouta na a zo ti koua na popo ti a ndo koua oussio ti Bayanga na ngou ti 1996.

(1dollars US = 560Fcfa)

Secteur	Nombre d'employes	Depenses liees au employes (salaires, taxes, etc..)	Retombees moyennes par employes 1996
Exploitation forestiere, Sylvicole de Bayanga	404	\$ 371,998 ou 20,831,888 cfa	\$ 921 ou 515,760cfa
Projet Reserve Dzanga Sangha	100	\$128,988 ou 72, 233,280Cfa	\$1,290 ou 722,400 Cfa
Entreprise touristique Doli Lodge (maximum)	24	\$36,107 ou 20, 220,000 Cfa	\$ 1, 504 ou 842,499 Cfa
Entreprise touristique Doli Lodge (minimum)	Variant en fonction du nombre de visiteurs	\$8,514 ou 4,768,000 Cfa	\$355 ou 198,660 Cfa
Recherches independantes	23	\$29,762 ou 16,666,720 Cfa	\$1, 294 ou 724, 640 Cfa

M. Remis, R. Hardin.

Fango tene ti a zo nde nde a ga na a hounda mingui. Na ta pande: May-ngo kodro ayeke gne tognana ayeke sengue may-ngo ti a zo ouala ti mossoro(Zoweya)? A tene ni koue a ngoro gui na ndo tene oko, tene ti bata ngo a mossoro nde nde ti kodro. A mbeni a tene ndo tonga na Dzanga Sangha akpa ti sala kodro na a kota ndo ti koussala, ouala kota da ti nguere na a gba ti azo pepe (Blom).

Ti Bayanga, a ndo koua ti sendagui koue a kpa tere pepe. Projet Dzanga Sangha a mou maboko mingui na legue ti may ngo koua ti sendagui mbilimbili na ndo tene ti fango mbeti na a koua ti seni ouala ti guingo mossoro, i mou ta pande ti a zo ossio so a sala koua na Mongambe so si ala sala a mbeni koua nga kozo ni na mbeni ndo nde(Kpanou, Otto).

Mingui ti a ndo koua ti sendagui so ayeke nde a mou na koua a molengue ti kodro nga na a BaAka, a sala si ala wara ndara na kode mingui na legue ti sendagui. Na mbague hinga ngo ye ti a BaAka na ndo ti gbako, yoro, le ti keke, gnama a mou maboko na manda ngo ye na ndo ti a gnama tonga na nguile. A ita so a sala koua na a wande so a wara

nguinza na a mbeni ye mingui, i mou ta pande ti Dakoson na Dimali so ala ga la so pisteur formateur nga na guide touristique.

A ita so a manda ti hinga ye na mbague ti bata ngo gbako nga na koua ti fango keke na ngonda kozo si ala ga a pisteur. Mango tere nzoni ayeke na popo ti a molengue ti kodro so, a ndo ti koussala ti ala na projet; mbilimbili na legue ti koua ti ala ouala na legue ti fouta ngo ala. Ta tene, may-ngo na legue ti koussala tonga so a lingbi ti ga nga na a kete tene na ya ti sewa ti zo ni, teti a lingbi zo ni a kangbi nguinza ti lo na popo ti a sewa ti lo nga, tonga so pepe a mbeni ye a lingbi ti kanga legue na lo...

A lingbi i fa nga ndo so a tene Sylvicole a mou koua mingui na a BaAka, a mbeni aga a wa gboto ngo koutoukoutou, wa fango keke-(MPAGO), ye oko a zo ayeke kpe koua ti ala mingui ti goue na ngonda. Na ndo koua ti tourisme, tonga na a touriste ni a ga pepe, koua nga ayeke mingui pepe, ye oko nguinza ti nze ti a zo ti koua ayeke da lakoue.

Tongana i sala tene tonga so, a yeke ti tene ndo koua ti sendagui si ayeke nzoni mingui ahon a mbeni pepe, i ye ti hinga gui tonga na gne si a molengue ti Bayanga ayeke soro a koussala ti ala na popo ti a mbeni. Ti ambeni, ayeke a ngbene kode ti ala ti guingo kobe ti yanga ti ala (BOGBEYATE). A kode so ayeke kozo ni guiriri na popo ti a zo ti kodro na mounzou wande ti a ndo koua ti ndamba ouala cafe..(ZANA). A yeke gui na legue ti gboungo li si i lingbi ti ye da na peko ti a hounda tongana fango gnama kirikiri ouala braconnage, zia ngo na sesse a kota ndo koua (MPAGO) ouala nga kite ti a zo ti kodro na legue ti a ndia ti bata ngo mossoro(Boungbi ti ECOFAC).

Boungbi IV.2 A Comande

Hounda: A zo so a tissa ala na kota boungbi so a kangbi popo ti ala na ya ti kete boungbi ota ouala commission ti gbou li na ndo ti tene ota:

Kete boungbi #3: A KOTA TENE NA NDO TI BOUNGBI TI 1998: Legue ti songo ti a wa guingo senda ye na a wa kode koua na Be-Africa.(zo so a mou peko ni ayeke Honore NGAIMA).

Guere tene 1: Gne la i ye ti hinga na ndo ti a mbeni a kodro (tonga na Gabon, Cameroun, Congo)? Tonga na gne si i lingbi ti kangbi a tene ti a peko ti guingo senda ye na popo ti a kodro so?

Na ya ti a ngou mingui

A yeke nzoni a may a songo na popo ti a wa manda ngo mbeti ti kota da mbeti ouala Universite nga na a wa kode koua na legue ti:

* sou ngo a mbeti ti koua “contrat” so na ya ni a fa houngo ti lango ti koua ni na popo ti a projet na a kota da mbeti

* mou ngo kete nguinza na legue ti mbanda ngo mbeti “bourse” na a kota boungbi “conference” na popo ti a kodro ti a zo vouko

* manda ngo ti sou mbeti ti guingo nguiza na a masseka wa guingo senda ye ti sesse ti zo vouko.

I ba : A kodro tonga na Mali ouala Benin alingbi ti mou maboko mingui na legue ti ye so. Legue oko ti a kodro so ayeke tene yanga ti mounzou anglais.

Ti fade so

Ti tene a manda ngo mbeti ni a tamboula nzoni, ti haka houngo ti a kangbi ngo peko ti a mbeti na ya ti a projet ota tonga na Parc National Nouabale Ndoki, Dzanga-Sangha na Lobeke a lingbi a:

* mou nguinza teti a koussala ti sendagui na ya ti projet oko oko

* zia na sesse, mou maboko na a sala songo na a boungbi ti guingo senda ye “comite de recherche” na ya ti a kodro ota

* leke a boungbi ti tingbi ngo tere na ya ti a kodro nde nde legue ousse na ya ti ngou oko

* soro a mbeni kode koua “logiciel” oko teti a koussala oko ti a kodro ota so

* leke guere ti manda ngo mbeti ti fa a kode

* zia na sesse mbeni mbeti sango (tonga na Canopee ti ECOFAC) na ya ti a kodro

* mou maboko ngangou na legue ti a sango na fonono na popo ti a ndo koua ti sendagui na a projet

Guere tene 2: Gne la a ngba ti zia na ndo tene ti manda ngo ye na ndo ti a zo ouala ti gbako? Na ndo tene ti gne si alingbi ti gbou li teti kota boungbi ti peko so ayeke ga?

Manda ngo mbeti na ndo ti a ye so a ngoro i

* Tene ti a doli ayeke mbeni ye so zo a lingbi ti gbou li na ndo ni na ya ti a kodro ota. Ma ngo tere na ndo tene ti tamboula ti ala ouala ti bounbgi ngo tere ti ala na mbeni ngoy na popo ti a kodro ota so ayeke nzoni.

* A nguile alingbi ti douti mbeni ta pande na legue ti sendagui. Ayeke nzoni ti hinga tene mingui na ndo ti ga ngo ti a zo ndourou na ala na ya ti a mbeni a ndo koua ni.

* Sala ngo koua na a kode “GIS”(Geographical Information Systems) ayeke nzoni mingui teti manda ngo mbeti na ndo ti a gbako.

* Na Congo, tamboula ngo na le ti ndouzou na kete poupoulengue a mou legue ti hinga nzoni douti ti a gnama ouala ti gbako. Mara ye tonga so a lingbi ti sara na ya ti a kodro ota so nga.

Manda ngo mbeti na ndo ti a zo

Gbou ngo li na ndo tene nde nde ayeke mou maboko na legue ti a songo na popo ti a kodro. Ouala a mbeti na ndo ti a ye so a ngoro i, ouala na ndo ti douti ngo ti a zo, a ye so koue a louti nzoni na ya ti a kodro ouala projet; na popo ti manda ngo mbeti na a zo na a mbeti so a ninga mingui.

Na legue ti mango tere na ndo mbeti so a ba legue ti douti ngo ti a zo, a lingbi a manda ye na ndo ti:

* Legue ti hon ngo na a mossoro so a nzi na ya ti gbako

* Tamboula ngo ti a zo na popo ti a kodro

* Bian-ngo a kode ti gbou ngo sesse ti a zo na legue ti a tene ti a kotara ouala tene ti “so ayeke ngbene sesse ti yaka ti baba ti mbi la..”

* Tene ti may ngo kodro so a sala si a ita ti i ti gbako a hou pono na peko ni pepe.

* Manda ngo mbeti na ndo ti mayele ti a zo ti kodro ouala ti ala ti kodro wande na ndo ti bata ngo mossoro na nzoni tamboula ti a “ONG” ti fa nzoni ouala sioni koua ti ala na ndo ti a mossoro so.

I ba: Tene na ndo ti a ndia ti a kodro.

Kete boungbi #2: MANGO TERE TI A KODRO OTA: bata ngo a nzoni tene a si na la so; kozo ni koue a sendagui teti a kodro ti Sangha...Dzanga Sangha, Nouabale Ndoki, Lobeke (zo so a kiri peko tene so ayeke ASSOMO).

A comande ti i a lingbi na ti kete boungbi no. 1. Ndo so i fa diko ngo lango “calendrier” teti a koundou ti a wa guingo senda ye so ayeke na ndo koua ti ala ouala na mbeni ndo nde, i ye ndo so ti fa gui mbilimbili legue ti leke moungo maboko ti a wa guingo senda ye so ayeke a molengue ti kodro na legue ti mango tere na ndo ti ngangou ti sendagui na ya ti a kodro so. Tonga so a lingbi a boungbi ti sendagui ti projet ouala ti kodro oko oko a:

- * boungbi gui ala so ayeke a wa guingo senda ye
- * zia na popo ti ala mbeni zo oko ti projet ouala boungbi so ayeke ba tene ti bata ngo gbako
- * mou mbeni zo ti ya ti kodro so a lingbi ti leke nzoni songo na popo ti boungbi ti sendagui na a zo ti kodro koue
- * mou mbeni ndo koua ouala Societe ouala “complexe touristique” so a lingbi ti leke songo na popo ti boungbi ti sendagui na a kota ndo ti koussala so
- * zia na sesse mbeni kode ti poussou a wa guingo senda ye ti zia na kodro ouala na projet tondo ti peko ti a koua ti ala
- * sou na mbeti iri ti a peko ti a koua ti sendagui oko oko so a sala ngbi a si na la so
- * kangbi na a boungbi ti sendagui ti a kodro ouala a projet so mbeni mbeti ti peko ti a koua so.

Mbeti ti diko ouala calendrier

- * Aout 1997: Boungbi ti a kodro ota: Sendagui na may-ngo kodro, Bayanga, RCA
- * Septembre, 1997: Kota boungbi na ndo ti a kodro ota, Yale University, USA
- * Octobre, 1997: Kete boungbi ti a kodro ota na Bayanga. leke ngo guere ti a iri ti a boukou; houngo ti a mbeti so a sala ngbi a si na la so na ndo ti sendagui na ya ti a kodro ota
- * Decembre, 1997: fa ngo a peko ti boungbi ti Bayanga; sou ngo peko ni na yanga ti sango nga na mounzou anglais

- * Mai,1998: Fa ngo a peko ti kota boungbi ti Yale University (français na anglais)
- * 1998(?): Boungbi ti WWF: Ngbo koussala ti sendagui na ya ti a projet; ngbo koussala ti a zo vouko na ya ti sendagui: Kode koua ti kekereke teti sesse ti Africa
- * Septembre, 1998: Kete boungbi ti a mokonzi ti ya ti koundou ti songo oko ti a wa guingo senda ye na ya ti a kodro ota, na Orleans
- * Decembre, 1998: Fa ngo a peko ti a iri ti a boukou ti a kodro ota so nga na a mbeti so koue a sou.
- * Septembre 1999: Kete boungbi ti a zo ti ya ti koundou ti songo ti a wa guingo senda ye so a sala koua ti ya ti a kodro ota, na Yaounde, Cameroun.
- * 2000 ?

Kete boungbi #1: KANGBI NGO A PEKO TI A KOUSSALA ti sendagui na ya ti kete kodro, na ya ti kodro comanda nga na ndo ti sesse ti Centrafica koue (zo so a mou peko ni na sango ayeke Abel MBALANGA)

Maboko so sendagui ayeke mou na legue ti may-ngo kodro nga na bata ngo mossoro: Na ya ti kete kodro, na ya ti kodro comanda nga na ya ti a kodro ota so, a fini kode ti leke ngo peko ti a koussala so ayeke so wa ?

Na ya ti a kete kodro

- * A vounga a sango na legue ti a mokonzi ti a kodro so a ngoro reserve Dzanga Sangha. A lingbi a zo so a manda mbeni kode, na a wa kode koua a douti ndourou na ala. Ayeke a zo ti:
- * Koundou ti wango na ndo ti a ye so a ngoro i na projet Dzanga Sangha
- * Boungbi ti CDB so yeke sala koua na songo na boungbi ti leke ngo sendagui, ouala COR
- * Boungbi ti COR so ayeke sala koua na songo na Doli Lodge, Sylvicole na a mbeni ndo ti koussala na Bayanga
- * Fa ngo peko ti a koua(na yanga ti sango) na ya ti a da ti nzapa
- * Patara na ndo ti a peko ti a koua ni (na yanga ti sango) na legue ti a molengue ti da mbeti nga na leke ngo guere ti mou ngo wango ti a wa guingo senda ye na ya ti a da mbeti ti Bayanga.

Na ya ti kodro comanda

- * Kangbi ngo peko ti a koua na ya ti kete kodro comanda, nga na a mokonzi ti a ndo koua ti manda ngo mbeti
- * Kota boungbi na ya ti kodro comanda? Radio rurale ti Berberati ?

Na ndo ti sesse ti be-Africa koue

- * A ounda na a mokonzi ti a ndo koua ti a projet ti kodro comanda ti fa peko ti a koua ti sendagui
- * A tokoua a mbague ti a tondo na a mokonzi ti kodro comanda
- * Radio Bangui ? A mbeti sango ?

A projet ti kekereke teti a zo ti kete kodro, ti kodro comanda, ti sesse ti be-Africa

- * Zia ngo na sesse ti a boungbi ti ba ngo peko ti a koua ni na ya ti a kodro ota
- * Sou ngo iri ti a boukou ti a koua koue ti sendagui na ndo ti Projet Dzanga Sangha
- * Zia ngo na sesse a fini kode ti kiri ngo na peko ti a tondo nga na a boukou ti a wa guingo senda ye..

SINGUILA

(A zo so a sou mbeti ti singila so ayeke: MM. DANGHOLO, ZANA nga na Mme BASSANGAO).

Mbeti ti singuila na a mokonzi ti kodro

I, a wa guingo senda ye, a wa kode koua, a zo ti koua so songo a tingbi ala na a projet nde nde nga na a wa tokoua ti a ndo koua ti a ye so a ngoro i, ngou, gbako, guingo gnama, guingo soussou so i boungbi na Bayanga a londo na 31 Juillet a si na 2 Aout 1997; na ya ti boungbi so kota tene ni ayeke: Sendagui na may-ngo kodro, i yeke na nguia ti mou singuila mingui na gbia ti kodro, Ange Felix PATASSE, nga na mokonzi ti ngoro gbia, GBEZERA Bria, so ala ye da ti tene boungbi so a ba guigui.

Mbeti ti singuila na a mokonzi ti kodro ti Bayanga

Teti boungbi so a ba guigui na Bayanga na ndo ti Sendagui na May-ngo kodro ti londo na 31 Juillet a si na 2 Aout 97, i mou singuila mingui na a mokonzi ti gbata ti Bayanga koue so a mou maboko ngangou na leke ngo boungbi so.

Mbeti ti singuila na a wa mossoro

Fade so boungbi ti I ayeke ko nda ni, be ti a zo koue a nzere na legue ti fa ngo a peko ti a sendagui nde nde nga na a kota tene ti boungbi ti 1988 so ayeke ga. A zo koue a

mou singuila mingui na a wa mossoro teti maboko na legue ti nguinza so ala mou. A yeke a wa mossoro tongana WWF-US/BSP/CARPE.

Zo so a kanga yanga ti boungbi so ayeke wa tokoua ti kete comanda ti Nola.